

UNIVERSUL LITERAR

ANUL LIV Nr. 5

DUMINICĂ

18 Februarie 1945

Director:

AL. CIORĂNESCU

COLABOREAZĂ:

L. BRATOLOVEANU

Emanuel CIOMAC

Ben CORLACIU

Mihu DRAGOMIR

Ion FRUNZETTI

Amelie GERSON

Emil MANU

Adrian MARINO

Teodor MIHADAȘ

Mihai MOȘANDREI

Florian NICOLAU

G. C. NICOLESCU

R. OTETELEȘANU

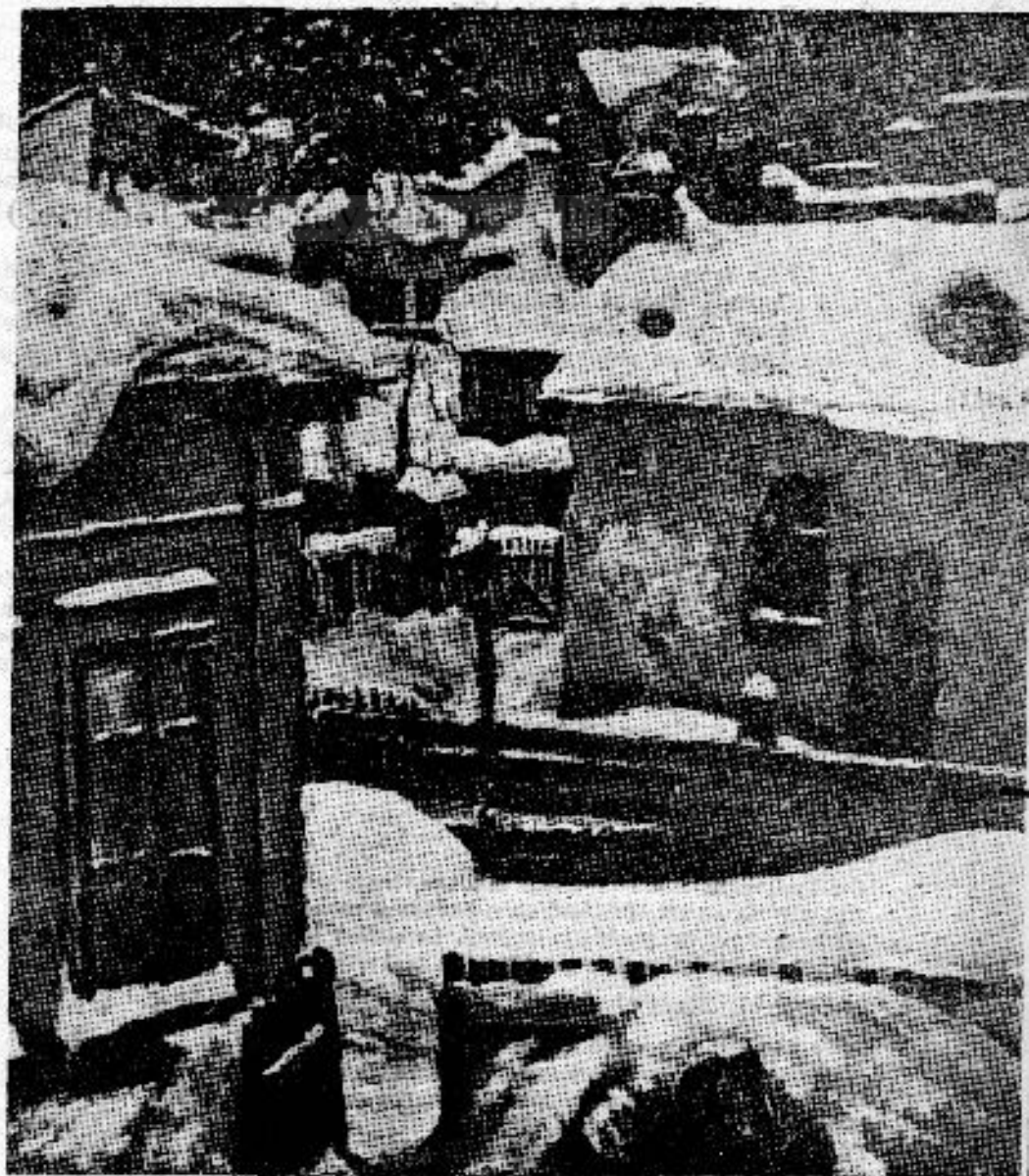
PERPESSICIUS

AL. POPOVICI

AL. ROSETTI

Tatiana SLAMA

Margareta STERIAN

LEON BIJU

Iarnă grea

Lumină grea

Ți-a zîmbit și ție 'ntr'o zi
orașul, papuaș tatuat de tristețe.
Soarele încălzea, cu rugină.

Intră, prin tăcerea mea, ca printr'o ogivă, —
sîngele dansează în jurul inimii,
ridică o chemare arborii cu fructe țepoase,
un alfabet copilăresc în tîmple, în degete.

Te cunosc, te cunosc,
tinerețe, lance lucioasă.
Am chemat, în cornul singurătății,
dar dintr'o neașteptare mi-ai apărut,
lumină grea,
în orașul cu viță sălbatecă.

Ți-a zîmbit și ție, cîndva,
un vitraliu, în lună, —
ea o creangă te-ai aplecat
în lacul rece-al singurătății mele.

MIHU DRAGOMIR

Schită

Pe strada albă o femeie albă
Pândește în fiecare noapte spre cer.
Părea un semn făcut din întuneric,
Din ochii ei senini ca stelele pe cer.

Între ea și noapte era o frăție
Ce-o legăna tăcută pe trotuar.
Femeia privea cu ochii de cucută
Și mâinile bidinele prelungi de calvar.

Pe-o treaptă de lumină-și odihnea truda
Corpului galant și aducător de dorinți,
Avea gesturi, mecanice și obosite
Aproape de suprem, aproape ieșite din minți.

Dela fereastra mea pândeam misterul
Și l-am descoperit în albastrul ocean
Cînd am văzut-o ducînd în gîngul de-alături
În fiecare noapte câte-un soldat sau licean.

AL. POPOVICI

Ave Maria

Pe cerul mare, mare luminat
Luminile ca 'n noaptea Invierii au cântat
Și, pe pămînt
Baritonale apele — arcușuri de viori
Munții desculți în mantii alergau prin nori
Și foc am dat pădurilor,
De-au ars cîntînd pădurile
Neronic, până'n zori...

Cu toții vom muri și toate ale noastre apriori
Am strâns aunci cîntînd ca'n preajma marelui sărbătorii
În palme plîns, pe brațe crengi, în suflet flori
Ți-am sărutat durerile pe buze de trei ori...

În zori cântau și zările în mâini cu lumînări

Ce simplu, sincer, singuri am cântat
(Deaceia poate nimeni nu ne-a ascultat)
Dar, undeva pe nevăzute țărături, marea se sbătea, stihia,
Așa te-am petrecut, cînd ai plecat,
Fără să vezi,
Fără să auzi,
Maria!

TEOHAR MIHADAȘ

Dorul de munte

Cum ai ajuns aci, în orașul plin de răni și scrum,
Uită, îndepărtată adiere din valea tinereții?
Grija noastră era s'alegem cel mai frumos drum...
Prahova alerga înainte, alături, juca'n urma noastră
Ca un câine tânăr, nestăpănit; se lua la întrecere
Cu trenul-fulger, cu norii. În pragul vieții eram,
Iubeam, iubeam călătoriile, descătușerile, călătorii...
O, dimineți cu crestele munților cenușii, albastre,
De smarald sau poleite cu raze, numai relief sau ircale
Ca un decor; cu furtuni, cu torente, cu tristeți de-acceptul
lumilor,
Nu știu de vă voi mai vedea vreodată — vă strîng pe inimă
În clipa asta a regăsirii de multe, multe ori.
Noaptea vă ascundea, tăcerea dădea apelor glas, mai sonor,
Răcoarea brazilor, mirosul lămpii cu cel al reginei nopții
se-amestecau,
Privirile urcau prin fereastra ca o carte deschisă la neclintirea
stelelor,
Ochii icoanei din perete făgăduiau ceea ce singură nu știam
să gădesc...
Și dacă anii ce s'au înșiruit n'au adus ceea ce așteptat a fost
și lumea-am pierdut-o,
Făgăduiala de-atunci n'a avut mai puțin preț și mai puțin rost.

MARGARETA STERIAN

Septembrie 1944

Fotografii uitate

Fotografii uitate,
Suflete prinse sub țezere înghețate,
Batiste fluturînd prin fund de veșnicii,
Ochi mari rămași în lacrimi, pe cheuri inoapte!

Ce zână în bucuria morții aplecată,
Surâsul pentru trecerea în niciodată,
Coboară în lungul vremii umbra tot mai clară,
Oprind pendulul anotimpului să bată?...

Ecoul vechiu,
Ecoul din păuni,
Trezește iar zăvoaia dela morți...
Și 'n sticla grea de ceață, blânzi străbuni,
Reclămă o primăvară moartă, sub cocori.

Stafii de ceață leagănă tăcerea,
Supremul larg Adio, din veșnice plecări,
Cerul se 'ndoale pentru întâlnirea,
Cu voi strămoși, din fericite zări.

MIHAI MOȘANDREI

Tăcere

Toate lucrurile au o muzică pură
Și din adîncuri vechi încep să sune
Cînd le ascuți atent, religios
Sau le descui cu mâni de rugăciune.

Noaptea tăcerea trece foșnind poalele rochiei,
Nu-i nimeni să turbure singurătatea muzicală.
Doar uneori în ceasurile-adînci
Auzi cum Dumnezeu se leagă la sandală.

EMIL MANU

Leo Tolstoi, Război și pace

de AL. ROSETTI

II

Bezukhov este înșelat de toată lumea, și, în primul rând, de soția lui. Dar el știe aceasta; se lasă furat, luat în răs și batjocorit.

Câteodată, însă, acest om placid devine furios (e înalt, spătos, puțin adus din spate; pare un uriaș); și atunci, nimiceste tot ce-i stă în cale.

Bezukhov are toată simpatia noastră. Pentru noblețea caracterului său, dezinteresarea sa, disprețul său de bunurile materiale și valoarea sa etică.

Bolkonski e mai puțin uman. Este, într'insul, ceva rigid, de duritatea oțelului. Un erou, dar călit la rece și păstrând ceva din răceala metalului. Drama lui Bolkonski îi pune în cumpănă orgoliul; Bezukhov, în aceeași situație, ar ierta, cu riscul de a suferi tot restul vieții. Itana cauzată de Natașa în sufletul lui Andrei va rămâne deapururi deschisă; căci el iubește cu frenezie și nu se poate despărți de obiectul iubirii sale; Bezukhov, într'o împrejurare similară, ar suferi și s'ar gândi simultan la altceva.

Alăturarea celor doi eroi, atât de diferiți unul de altul, dă un relief deosebit romanului. Ei se opun unul altuia și ocupă, fiecare, un loc deosebit în sufletul nostru. Preferințele merg în mod firesc spre Petre, atât de uman și reprezentant al unei filosofii idealiste, de proporții modeste, dar bine concepută.

Viața lui Bezukhov nu ar avea o valoare de simbol, fără ultimul episod, narat în toate amănuntele de Tolstoi.

Ni se înfățișează aci un tablou colorat cu tonuri vii, pe care cititorul nu îl va mai uita.

Trupele franceze au intrat în Moscova, și incendierea orașului a început.

Bezukhov nu a putut părăsi orașul. El rătăcește de ici pe colo, pe străzile în care se simte legat de fiecare piatră. Căzut prizonier, scăpat dela plutonul de execuție, va porni în bejenie cu armata în retragere.

Sunt pagini de un dramatism intens. Legătura ce se stabilește în lagărul de prizonieri între un țăran simplu, blet artizan, și Bezukhov, e descrisă în virtutea unei cunoașteri profunde a firii țăranului rus. Omul bogat, aristocratul trăit în societatea cea mai rafinată, leagă o adevărată prietenie cu tovarășul său de suferință. Umanitarismul lui Tolstoi se manifestează acum din plin; aceste pagini sunt printre cele mai emoționante ale marelui roman; ele alcătuiesc premiza necesară înțelegerii operii lui Tolstoi, în care cititorul din Europa occidentală sau din America se simte dezorientat, căzut într'o lume nouă, în care eroii au preocupări ce ies din comun și reacționează într'un fel neașteptat.

Retragerea armatelor lui Napoleon constituie un tablou mareț. Pretutindeni, în descrierea evenimentelor, transpare spiritul partizan al autorului.

Darul lui Tolstoi de a crea atmosferă, în jurul faptului narat, apare din plin în aceste pagini, consacrate ultimei faze a campaniei napoleoniene în Rusia. Nimic nu este de prisos și totul pare așezat la locul său; orice modificare a detaliului ar dăuna ansamblului. Suntem plimbați în toate colțurile orașului și, apoi, pe drumul pribegiei; în tot acest timp prizonierii îndură o cruntă mizerie. Bezukhov, ajuns la capătul decăderii fizice, trăiește într'o stare de euforie și e gata să moară, cu sufletul împăcat.

Învîngând egoismul fizic și desfăcut de contingentele terestre, sufletul său plutește în sfere superioare.

Din fericire, eroul nostru seapă cu viață din această lungă încercare, și respirăm ușurați de îndată ce-l știm revenit la o viață normală.

Este privilegiul marilor artiști de a crea viața cu o putere superioară vieții și de a întruchipa personaje care devin tovarășii gândurilor noastre. Natașa, principesa Andrei Bolkonski și Petre Bezukhov sunt dintre acestea.

DESPRE POEZIA FILOSOFICA

de FLORIAN NICOLAU

Între tendința omului spre absolut și aceea spre adevăr, marginile și delimitările nu se pot face decât cu foarte multă greutate. Idealul omului a fost totdeauna contopirea adevărului cu absolutul, aceea universală și absolută știință, care să unească rigurosul cu neîmblătatul.

În fapt însă, oamenii au trebuit să renunțe fie la prima din aceste tendințe, fie la cealaltă: metafizicienii au renunțat de foarte multe ori la adevăr pentru a construi un sistem universal și absolut, iar oamenii de știință au îmbrățișat cu un entuziasm febril relativul pentru a achiziționa o deplină rigurozitate în gândire.

Este cert încă că o asemenea renunțare — fie ea în favoarea absolutului sau în aceea a adevărului — constituie o accentuată neîmplinire a spiritului omenesc, care tinde — în același timp și mânat de aceleași imperioase necesități — spre absolut și spre adevăr.

O asemenea neîmplinire nu este însă justificabilă numai în temeiul acestor considerente psihologice, obiective, și în afara tendințelor pe care le manifestă sau nu spiritul omenesc, adevărul și absolutul nu pot exista separat.

Construcția filosofică ce îmbrățișează tot universul cunoștințelor noastre, este fictivă și vulnerabilă, dacă nu are (sau cel puțin nu încearcă să aibă) la temelie adevărul.

Iar adevărul științific, adevărul mărginit și relativ, este un „adevăr“ destul de paradoxal: a nu ști tot, imediată și nu ști nimic riguros și dincolo de verificările „positive“ ale aparențelor științifice.

Așa încât, a renunța la una sau alta din aceste tendințe, înseamnă nu numai a contrazice cerințele integrale ale spiritului uman, dar, în același timp, a deforma ordinea firească a lucrurilor.

Totuși adevărul și absolutul nu s'au putut realiza decât separat și deci numai într'o măsură care nu va putea niciodată satisface aceste tendințe fundamentale ale omului.

Din această tristă neîmplinire a spiritului nostru, ce evadează cu foarte multă greutate din atmosfera sufocantă a unor asemenea fatale limitări, unii din filosofil vremii noastre și-au făurit un bizar trofeu spiritual, iar renunțarea au transformat-o în iluzoriu și factice în triumf. Printr'un sofism ingenios ei au decretat adevărul și rațiunea drept cei mai primejdioși dușmani ai cunoașterii absolute. Iar tendința omului spre absolut au transformat-o în nevoia de a falsifica absolutul pentru a-l cunoaște. În loc de argumente ei au folosit simboluri iar în locul axiomelor ei și-au situat propriile lor atitudini și reacțiuni temperamentale.

Asemenea filosofi au foarte multe puncte comune cu poezia, cu o singură dar foarte importantă deosebire: sunt poeți fără talent, cărora mijloacele proprii poeziei nu le-au putut fi suficiente și care n'au putut să-și exprime un confuz sentiment al vieții decât prin intermediul unor modalități de exprimare logisante sau mistificatoare.

Unor asemenea filosofi, definiția pe care Carnap o dă metafizicianului, li se aplică de minune: „în loc de a-și utiliza inteligența în adevăratul ei domeniu (știința) sau de a și-o răsfrânge asupra artei, metafizicianul confundă aceste două tendințe în așa chip încât opera sa nu aduce niciun aport real cunoașterii și nu dă sentimentului vieții decât o expresie insuficientă“.

Spre deosebire de filosofie existențială și poate chiar de filosofie în general, poezia cere mijloace mult mai adecvate și mult mai proprii pentru a realiza absolutul, fără a renunța la adevăr și mai ales, fără a-l falsifica.

O asemenea afirmație poate părea paradoxală și nejus-

tificabilă mai ales în cea de-a doua premiză pe care o include.

Desigur, poezia — cu toate că unii filozofi sau esteticieni au afirmat-o, — nu este formă sau o modalitate a cunoașterii explicite, sau, ceea ce este același lucru, a raționalului. Dar unele din manifestările ei nu sunt deloc indiferente cunoașterii. Și ca exemplu în această privință putem lua chiar poezia filosofică. Evident că dacă ne socotim adepții formulei artei pentru artă, poezia, fie ea chiar filosofică, este indiferentă cunoașterii, deoarece, după un asemenea criteriu ea nu acționează decât în vederea frumosului.

Noțiunea de artă pentru artă, ca și aceea a artei cu tendință, implică însă o prejudecată și o credință naivă și iluzorie în același timp: anume că noțiunea de frumos — ca scop unic al artei — este foarte clară și precisă. În fond însă arta n'a avut niciodată frumosul ca unică și exclusivă categorie: urâtul, comicul, tragicul, sublimul, etc., sunt categorii tot atât de fundamentale ale artei. Ea nu poate exprima un frumos transcendent, ci numai viața, cu toate coordonatele pe care le implică.

Așa încât adevărul — cunoașterea — nu poate fi exclus din absolutul poetic. El însă nu se poate supra-pune artei în forma lui explicită și rațională, așa cum dintr'un material deja turnat într'o statuie, nu se mai poate făuri o alta, fără numai dacă nu este topit din nou.

Artă sesizează și exprimă cu propriile ei mijloace corelatele adevărului cu individualul, sensibilul și iraționalul, adică tocmai acel raport pe care filosofia nu-l poate determina, într'un cuvânt corelația adevărului cu absolutul.

Poezia filosofică își găsește într'o asemenea corelație finalitatea ei proprie, adevăratul ei conținut. Și dacă poezia filosofică a suferit și a înregistrat o serie întreagă de eșecuri, ajungând la o supremă aversiune din partea esteteilor și la un suprem dispreț din partea filosofilor, a fost tocmai pentru că și-a ignorat adevăratul ei obiect, căutând să poetizeze o formă de cunoaștere explicită. În această accepție clasică, poezia filosofică își asuma un scop iluzoriu și ingrat în același timp. Iluzoriu pentru că adevărul explicit, mijloacele poeziei nu reușeau să-l

exprime decât imperfect și ingrat pentru că filosofia îl putea realiza cu mijloace mult mai adecuate.

Ceea ce însă filosofia nu poate exprima, nici chiar în perioada existențialistă de astăzi, sunt tocmai corelatele adevărului cu absolutul, cu individualul, afectivul și iraționalul. Asemenea domenii nu sunt deloc independente de adevăr, dar nu pot fi încadrate unui adevăr explicit, și deci nu pot fi realizate decât prin artă.

Dacă însă accepția clasică a poeziei filosofice, adică aceea a poetizării teoriilor filosofice la modă, constituia un gen aproape didactic și neconvingător de poezie, teza „puristă“ a poeziei moderniste, implică ea însăși o prejudecată, eliminând aproape total orice substrat filosofic în poezie; poezia poate exprima orice conținut, nu numai pe acelea care prin definiție sunt scotite poetice. Ideile bunăoară par a fi pentru „purști“ un material prin definiție a-poetic. Valéry, care, deși purist, era totuși un temperament intelectual și deci accesibil mai mult vieții ideilor, nu înțelege să redea prin poezia filosofică decât o vagă atmosferă meditativă, simulând geneza unor idei și nu realizând o idee. Comentând el însuși Cimitirul Marin, Valéry spune: „— Mais je n'ai entendu prendre à la philosophie qu'un peu de sa couleur“. (Variété III).

Redarea acestei atmosfere meditative, care de fapt este destul de incoloră chiar la Valéry, nu este prea mult depărtată de teza clasică a poeziei filosofice, deoarece și ea constituie tot un anumit gen de poetizare, și nu are nimic comun cu substratul poetic pe care îl are adevărul în corelația sa cu absolutul realizat sensibil și afectiv și care nu are nevoie să fie poetizat deoarece aparține poeziei prin însăși esența lui. El constituie tocmai acea misterioasă și minunată punte între adevăr și absolut, între cunoaștere și poezie.

Esteticienii purști ai vremii noastre cad într'o eroare foarte analogă cu aceea în care au alunecat filosofii existențialști, într'un sens invers bineînțeles.

Și unii și alții au căutat să redea într'o formă pervertită și cu mijloace neadecuate, domeniul de intră-pătrundere al poeziei cu filosofia, neisbutind din această cauză să-l realizeze.

FRAGMENT DINTR'UN JURNAL LITERAR

de ION FRUNZETTI

Tiens! Tu travailles?
(GIDE, Paludes).

M'am învățit toată ziua prin cameră ca și cum aș fi așteptat ceva. Toată ziua.

De fapt, ziua mea a început la patru după amiazi. (Eram ispitit să scriu „după masă“, dar mi-am dat seama că ar fi inexact: „după masă“ nu e după masă decât pentru cine poate număra în programul zilei sale, o masă).

Adevărul e că, dacă n'aș fi fost nevoit să mă culc abia la 7 dimineața, după o noapte de scris, (la care de altfel nu m'a obligat nimeni), la prânz tot n'aș fi putut mânca: nu mai rămăseseră în casă decât bani pentru trei bilete de tramvai. Un dus, un întors, și o cursă între Editură și Redacție, dacă aș fi zdrăvăn. Dar, afară de oboseala nervoasă care m'a convins acum o săptămână să rămân izolat de orice se petrece dincolo de granițele stricte ale făpturii mele, sub sancțiunea nebuniei, diagnosticul medicului se adaugă sugestiei: n'am voie să întâmpin frigul.

Nu e prea greu să te resemnezi la inactivitate, când, pe lângă că ești un leneș înăscut, intervine sfârșeala asta de moarte: accept orice, numai să nu mă mișc. Uneori mă îngrijorează starea mea, fără să fiu capabil a lua vre-o hotărâre. Mă surprind stând cu ochii în tavan, lungit pe pat, golit ca un sac, pe care odată răsturnați cartofii, nu-l mai poți crede în stare să se țină vertical: o otreapă mototolită, bună de șters tălpile.

Câteodată, sună în hall telefonul, mecanic, la intervale regulate. Materia nu se enervează. Mașinăria și păstrează ritmul calm, dela început, cu toate că ghi-cesc, la capătul celălalt al firului, criza de nervi a celui ce vrea să telefoneze. Îl las să sune la infinit. Dacă n'ar fi automat, aș percepe furia manivelei învărtite dincolo cu disperare. Mecanizarea obligă viața la stil: telefonul e un gentleman: corect, stăruitor, dar măsurat.

N'am de ce să-l deschid. N'am nimic de aflat. Când o cineva prin preajmă să răspundă, și dacă se întâmplă să fiu eu cel chemat, fac eforturi să vorbesc ca oamenii, și mi-e teamă să nu renunț cumva la efortul de a susține receptorul, în tolu convorbirii.

Să fiu lăsat în pace! Am dreptul să cer să fiu lăsat în pace... în măsura în care nu oblig pe nimeni să muncească în locul meu!...

— Să rămâi așa, noapte după zi, și zi după noapte, să nu-ți dai seama că e noapte sau zi, decât după zgomotul ușilor care se trântesc în casa asta, care nu e a ta, din care n'ai dreptul decât la spațiul dintre patru pereți, fără garanția izolării acustice etanșe... Să rămâi nemișcat, să-ți ascuți răsuflarea și bătăile inimii, să-ți fie lene să ridici mâna până în calea razei vizuale, ca să-ți numeri pulsul prin svăcnetul, vizibil optic, al unei vene anormal încălecate pe artera radială, în tabacherea mâinii (o anomalie de care altădată, cabotin perfect ce ești, erai mândru!)

Să nu te obligi nimeni să miști mâinile, uitate sub

cap, într-o poziție incomodă, din pricina căreia și le simți acum amorțite. (Dar nu te înduri să le miști: e așa de bine să te cuprindă amorțeala, așa, de tot, să simți cum îți mor, bucată cu bucată, mădulele, cum împletrești treptat...)

Aș vrea să știu dacă Bauc's a simțit, când membrele i se prefăceau în ramuri și picioarele-i prindeau rădăcini în pământ, aceeași amestecată plăcere, același extaz (cuvântul e fals etimologic. Nici un ex... Nimic în afară. E un en-staz, dacă se poate spune), care-ți crește euforia de a nu fi.

Știu că nu se poate muri din simpla diminuare a tonusului vital. Nici nu e o senzație analogă cu a morții, vegetalizarea aceasta.

E cuvântul cel mai nimerit, vegetalizare, și nici nu mă așteptam să-l găsec. De asta poate l-am întrebuintat așa de stângaci. Dacă mi-aș mai face probleme de arta cuvântului, ar trebui să-mi dau seama cum ratez expresia. „Vegetalizare“ trebuia reținut, pus de-o parte ca într-o operație aritmetică, și scos la momentul potrivit, spre maximum de efect. L-am ratat. De altfel nici nu mai am asemenea ambiții. Literatură!

Nu simt niciodată mai pregnant voluptatea de a nu izbuti să execuți mișcarea pe care și-o comanzi, decât atunci când solicitările telefonului sunt mai insistente... Intervalul dintre sonerii îmi măsoară plăcerea, și-mi imaginez amuzat nervozitatea cu care mă ridicam altădată să răspund. Răd cum râdeau atunci prietenii mei, spectatorii: e un teribil pollichinelism în gesturile astea întretăiate, iuți, nervoase... aproape epileptice. (Dece să mă feresc?) Orizontala este poziția optimă pentru odihnă. Repaosul perfect. *Servitus non agendi* a mașinei cardiopneumatice. Sângele spumegat în cascadele de fiecare clipă, — lac lin și calm. Curând are să prindă și mușcăta verde: mătasea broaștei mi se pare că se cheamă.

Am dreptul să fiu lăsat liniștit...

Dar e adevărat că nu cer nimănui să se agite pentru mine?

Uneori îmi fac remușcări. Știu că oamenii se devotează cu entuziasm, și că sunt recunoscători celor cari le permit să li se devoteze. E însă echitabil să accepti? La naiba, nu sunt propriu zis bolnav! Puțină voință, și totul ar fi ca înainte.

De unde iau însă puterea de a vroi să vreau, puținul asta strict necesar de voință?

Nu s'a întâmplat nimic. Nu s'a întâmplat nimic. Așa spui unui bolnav ca să-l liniștești. Pentru el, orice s'ar întâmpla, tot nimic înseamnă. Mă gândesc la Manni Blecher, care-a zăcut cinci ani în gips, tot corpul, și la „Inimile lui cicatrizate“. Dacă ar fi trăit până să vadă interdicția căsătoriilor mixte, i-ar fi păsat lui ceva? Ce interes mai poate avea o interdicție legală pentru cineva atins de interdicțiile de fapt?...

Mă simt ca un slăbănog neajuns la Vöthesda, care pândeste ingerul odată pe an, să tulbure apele, și, cum nu ajunge niciodată primul, să se poată vindeca, își petrece încă un an așteptând ziua când trebuie să se ivească din nou ingerul. Ce-i pasă slăbănogului dacă i se interzice legal să mai ridice 200 de livre cu o mână?

Maxima libertate înseamnă incorporarea ideii propriilor tale neputințe. Eu sunt liber! Mi s'a interzis viața. Nu mai are dreptul slăbănogul să ridice cu o singură mână cele 200 de kilograme. Asta e tot! Am avut vre-odată viața?

***

Și totuși, toată ziua am rătăcit azi prin cameră, ca și cum aș fi așteptat ceva.

Abia seara, mi-am dat seama, că nu îndrăzneam să recitesc cele 33 de pagini scrise astă noapte, care constituiesc un act din piesa ce mi se vântură fără voia mea sub țeastă. Nu îndrăzneam. Am scris o noapte întreagă ca un nebun. Către dimineață, înghețasem și strănutam. Nervul scatic mi se burzuluia cumplit, ca și cum m'ar fi ținut de rău. Apoi, 10 ore aproape, am rămas în pat. Ca să mă odihnesc? Atunci dece, odată hotărât să mă ridic, am vagabondat în spațiul acesta de 5 pe 6 metri, dacă vagabondaj se pot numi mișcărilor agale și din an în paști, depe un fotoliu pe pat și

de aici lângă sobă, ale unui cata-tonic! Dece am pierdut 6 sau 7 ore, spunându-mi că trebuia să scriu nu știu ce articol ca să am mâine bani — (il voiu expedia prin cineva!) — dece m'am depărtat sistematic de biroul pe care-mi lăsasem manuscrisul, dacă nu de frică!

De frică să nu descopăr adevărul: că n'am motiv să renunț la viață, ca să scriu așa. Lașitate!

P. B. SHELLEY

Pentru apărătorii libertății

Ridicați-vă, ridicați-vă, ridicați-vă!

*E atâta sânge pe pământul, care vă refuză pâinea.
Rănile voastre să fie ca ochii
sortiți să plângă doar morții și morții și morții!
Copiii și frații, femeile voastre —
ce spun acei care-au fost masacrați
în ziua bătăliei imense?*

Treziți-vă!

*Sclavul și tiranul sânt doi inamici gemeni.
Scuturați-vă recile lanțuri
de-asupra țărânei în care frații voștri se odihnesc,
da, se odihnesc!
Oasele lor vor tresări în mormânt
auzind glasul acelor cari-i iubesc,
răsunând tumultuos în lupta mareață de-afară.*

*Fâlfâiți cât mai sus, ondulați drapelul,
când Libertatea va flutura de-asupra cuceririi,
cu toate că sclavii cari-l desfac
sânt Foamea și Munca trudită,
redând un suspin pentru altul.*

*Glorie, glorie, glorie
celor cari-au suferit grandios și-au luptat!
N'a fost mai mare niciun nume 'n istorie,
decât acela pe care-l veți câștiga.
Cuceritorii n'au dobândit decât inamici,
peste care și-au revărsat răzburarea,
orgoliul, puterea;
voi, mai victorioși decât ei,
triumfați prin voi-înșivă.*

*Cu iedera, cu violete și pini,
incoronati-vă fruntea;
rănile sângerânde, învăluți-le
în culorile cu care natura a consacrat divinitatea:
speranța azurie,
forța naturală
și eternitatea;
nu vă lăsați gândul în mijlocul lor;
ați fost ocărâți, înjurați,
și gândul vă readuce memoria.*

*Prietenia vă strânge pe toți,
în iubire și pace.
(Talazurile adorm împreună,
când vânturile, cari le'nalță, încetează furtuna).
Căci mușcătoarea Putere,
devenită supusă, umană și blândă,
se înfrățește cu Libertatea, copil curajos —
ca o porumbiță 'mpăcată cu șarpele.*

Traducere de BEN. CORLACIU

SCRIITORII ȘI PROBLEMELE ACTUALE

de G. C. NICOLESCU

Numeroasele probleme ce se ridică astăzi pentru a fi soluționate, celor ce vor să le vadă, pe drumul fără popas și întoarcere al istoriei umanității, frământă puternic conștiințele celor câțiva sinceri care se scrutează adânc înainte de a lua poziție în fața lor. Este cazul și al problemelor care se pun artiștilor noștri și scriitorilor cu deosebire. Fi-rește, nu tuturor. Nu este un secret pentru nimeni că o foarte bună parte din cei ce scriu „literatură” la noi, chiar din scriitorii așa zisi consacrați, este mult mai prejos de asemenea probleme. Căci și aceasta este tot o chestiune de creație artistică, iar nu străină ei, cum ar fi dispuși mulți să afirme, și cine n'a fost mistuit neconținut de focul launtric al chinuitoarelor întrebări pe care le pune în fiecare clipă elaborarea operelor de artă n'are acum nici un motiv personal să ezite necum să întrerupă o fabricație în serie și de proastă calitate, afară numai dacă nu vor interveni elemente externe.

Celor pentru care creațiunea artistică nu constituie însă un act reflex, ci rezultatul unor îndelungi drămuiri, este peste puțină ca momentul actual să le rămână fără ecouri, fără roade sau — mai cu seamă pentru mentalitatea noastră involuntar unilaterală, îmbâcsită de prejudecăți ignorate, deci monovalentă—fără îndoiești. În deosebi, îndoieștile abundă și rezervele sunt scoase la iveală. Cei care vorbesc, să recunoaștem, sunt mai puțin scriitorii, care în parte sunt lămuriiți, în mare parte, cum spuneam, nu-și pun asemenea probleme și n'au știut niciodată că arta poate naște dezbateri asupra sensului ei sau crize de conștiință, cât „culturalii” care abundă și, mai încet sau mai tare, mai bine sau mai puțin bine deghizați, încearcă să ia apărarea unor idealuri ascunse.

Una din rezervele cele mai însemnate este că vremurile noi cer și participarea scriitorilor la munca grea și lungă pentru realizarea năzuințelor de bine general, că această participare înseamnă o descindere din turnul de fildeș în care așa de bine îi stă artistului și că, în chipul acesta, obiectivitatea sa este sfâșiată, el devine un partizan a căruia libertate individuală și de gândire au fost grav atinse, iar opera literară se destramă sau nu se mai înfiripă ca operă de artă. Momentul actual sau momentele ce vin ar însemna, cu alte cuvinte nici mai mult nici mai puțin decât treptata renunțare la creațiunea artistică autonomă, întru cât aceasta nu se poate realiza decât în plină libertate spirituală și în completă izolare. Lucrul merită să fie privit mai de aproape.

Lăsăm la o parte argumentul așa de comod, după ce a fost cu succes folosit de alții, că scriitorii noștri își fac iluzii când vorbesc de libertatea lor spirituală de ieri pe care o vor pierde mâine, căci libertatea — fie individuală, fie spirituală — deplină nu este posibilă niciodată. Ibsen spunea undeva, și recent cred că a fost de repetate ori citat sau invocat, că omul singur e tare. Această singurătate, care în absolut este evident că nu există de fapt, implică însă și o sumă de renunțări pe care nu e sigur că toată lumea le-ar accepta cu inima ușoară. Pentru un scriitor, de pildă, ea ar însemna între altele renunțarea la cititori, deci la admiratori, la drepturi de autor și, în definitiv, chiar la a scrie, căci cine stă singur n'are subiecte, nu cunoaște viețea și e steril. Ibsen ar putea fi parafrazat, poate cu oarecare succes, afirmând că numai omul singur e liber. Libertate individuală totăla care să nu stingherească întru nimic libertatea individuală a celor din jurul fiecăruia nu este posibilă însă. Câtă vreme trăim într'un cadru social nu suntem complet liberi căci contractăm anumite obligații pentru a avea asigurate anumite avantajii și drepturi. Una din aceste obligații este aceea de a recunoaște că în mijlocul societății libertate individuală absolută nu există și de a consimți la o diminuare a absolutului pentru

a se putea bucura toți semenii de libertatea individuală relativă care singură ne este accesibilă. În această direcție, deci, discuția este fără obiect. Libertatea spirituală a fost uneori complet înăbușită, alteori îngăduită, dar niciodată ea n'a putut fi desăvârșită căci, în momentele ei cele mai fericite, ca și astăzi ca și mâine, a fost condiționată de anumite convenții sociale tacite.

Rămâne refuzul scriitorului de a cobori în arena frământărilor generale, problema izolării sale în turnul de fildeș pentru a rămâne credincios unui ideal de artă desăvârșită pe care nu-l vrea părăsit. Lucrurile sunt însă și aici mult mai puțin complicate decât par. Căci un scriitor nu se poate izola, și nici atunci cu desăvârșire, decât în anumite condiții, ceea ce nu i se contestă de nimeni; iar trădarea artei celei mai deplin realizate din nicio parte nu este vreun interes să i se pretindă.

Spuneam că omul care ar trăi cu adevărat numai în singurătate n'ar putea fi creator. Singurătatea, adică izolarea de lume completă ar însemna renunțarea nu numai la contactul cu lumea din jur, dar, dacă este concepută cu consecvență, chiar la produsele ei spirituale. Nimeni nu poate pretinde că un creator poate să se izoleze cu totul de lume, că poate renunța — și realiza ceva astfel — la priveliștea vieții și la înțelepciunea strânsă în cărți a înaintașilor, care tot produs al societății este. Se poate pretinde însă că un creator se izolează în perioadele de elaborare, că singurătatea sa este una fizică și trecătoare. Acesta, da, este și poate fi turnul de fildeș: laboratorul creației fiecăruia. Și aceasta a fost totdeauna pentru cine a înțeles lucrurile cu adevărat. Nici astăzi, nici mâine nu se cere și nu se va cere ca un romancier să scrie în sgomotul asurzitor al vieții, dar niciodată un scriitor n'a izbutit să dea o creațiune de seamă din turnul său de fildeș dacă acolo n'a lucrat în conștiință cu tulburătorul sgomot asurzitor al vieții și cu imagina ei vie.

De altfel, în momentul actual nimeni nu umblă după conștiințe de vânzare sau de închiriat. Conștiințele disonabile, cele dispuse să se încadreze în orice sistem de gândire nu sunt conștiințe de artiști adevărați și nu prezintă pentru nimeni niciun interes. Rămân înaintea noastră conștiințele frământate de îndoiești ale scriitorilor adevărați, cinstiți cu arta lor, cu publicul lor și cu ei înșiși. Nu le cere însă nimeni, și nici ei n'ar putea-o face, să treacă într'o tabără pentru care n'au toate îndemnul. Li se cere numai să vadă că nu este vorba de nicio altă tabără și de nicio trădare a principiilor artei. Nu li se cere să devină peste noapte, în calitatea lor de scriitori, propovădătorii unei lumi pe care nu o cunosc bine, n'o cunosc deloc sau — ceea ce e și mai rău — o cunosc fals. Li se cere în schimb să participe ca oameni pur și simplu, lăsând la o parte talentul și cenzura, dacă aceasta o cere conștiința lor, la cunoașterea mai fără optica deformantă a străvechilor prejudecăți, mai exactă a realităților vieții, ceea ce implică și cunoașterea raporturilor sociale. Când se vor apropia cu adevărat de toate fețele ascunse și nevăzute ale vieții cu ochii deslegați de minciunile convenționale consolante, vor lua contact cu un material omnesc neașteptat și vor vedea lumea în lumina ei nefalsificată, conștiința lor va fi cutremurată de nemărginirea mizeriei și nedreptății umane. Atunci se va înțelege, pe de o parte, datoria de a lupta ca oameni, pentru lupta aceea supremă pe care unii o dovedesc totuși foarte posibilă: o lume mai bună la care nu se poate ajunge decât printr'o reală dreptate socială. Iar pe de alta că unui artist nu-i sunt necesare lipsa de obiectivitate sau partizanatul pentru a atinge și înfățișa adevărurile adânci ale lumii fără de care nu se pot concepe nici operă de artă durabilă, nici scriitor de seamă.

EFEMERIDE MACEDONSKIENE

In jurul originii fraților Macedonski de ADRIAN MARINO

II

Trecerea în revistă a posibilităților și împrejurărilor de venire în țară a celor doi frați, poate arunca — în credința noastră — oarecare lumină asupra întregii dezbateri, menținându-ne mereu în aceeași expunere strict sistematică, plină de evidentă utilitate. S'a făcut cândva afirmația că acest Dimitrie Macedonski a pășit pe pământul Țării Românești, odată cu fuga neașteptată a lui Cara-Gheorghe, șeful răscoalei sârbești din 1804 (N. A. Constantinescu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, Buc., 1921, p. 14). Faptul este însă foarte puțin probabil. Știm că, în urma înfrângerii sale, Cara-Gheorghe a părăsit Serbia în Octombrie 1813, refugiindu-se în Austria, la Gratz. În Basarabia, ajunge de abia în 1817, de unde se înapoiază în același an în Serbia, unde-l va aștepta o moarte violentă (Grégoire Yakschitch, *L'Europe et la résurrection de la Serbie (1804—1834)*, Paris, Hachette, 1907, p. 366, 377; Saint-René Taillandier, *La Serbie au XIX-e siècle*, Paris, 1875, p. 170, 181). Ori, toate știrile cunoscute până acum ne fac să credem că Dimitrie Macedonski a descălecat în Țara Românească, mult timp înainte de 1813, în acest sens argumentând actul din 1812, dar și o serie de considerațiuni complementare.

De pildă, mult mai firească ne apare o ivire a acestui mic condotier balcanic, în perioada 1804—1812, pe timpul cunoscutei răscoale sârbești și a războiului ruso-turc din 1806—1812. În acele vremuri tulburi, după cum ne asigură Mihai Cioranu, au intrat în țară „o mulțime mare de Bulgari, Arnăuși, Armeni și o mulțime de Sârbi din oștirile lui Kara George, ale lui Melenko, ale lui Haiduc Velku și ale mai multor căpetenii din revoluția Serbiei...” (Mihai Cioranu, *Revoluția lui Tudor Vladimirescu*, Buc., Tip. C. A. Rosetti, 1859, p. 5). Nimic nu ne împiedecă să presupunem că Dimitrie Macedonski nu se va fi aflat printre aceste căpetenii fugare, care și-au găsit un azil în Muntenia, serviciul lui Cara-Gheorghe fiind părăsit, fie prin trădare (Yakschitch, op. cit., p. 417), ca în cazul lui Melenko Stoicovici și Petru Dobrinaș, fie ca urmare firească a înfrângerilor militare suferite. Cert este faptul că Dimitrie Macedonski a servit un timp oarecare sub steagurile revoluționarului sârb (N. Iorga, *Iordache Olimpiotul...* p. 453; D. Bădin, *Tudor Vladimirescu în lumina izvoarelor italiene*, extr. din „*Revista Istorică Română*”, vol. XI—XII (1941—1942), Buc., 1943, p. 59), venirea sa în țară având loc, după toate probabilitățile, între anii 1806—1807. La sfârșitul lui 1806, Iordache Olimpiotul, proaspăt sosit și ei pe teritoriul Valahiei, capătă dela Domnilor comanda unui grup de ostași mercenari, cunoscut sub numele de „polcul lui Caragheorghe” (N. Iorga, op. cit., p. 454; *Idem*, *Clopotul dăruit de Caragheorghe, întemeietorul Serbiei, Bisericii Satului Topala (1811)*, An. Ac. Rom., s. II, T. XXXVI, 1913—1914, Mem. Sect. Ist., p. 242). Această unitate, organizată de Constantin Ypsilanti, avea o structură etnică din cele mai cosmopolite, „polcul lui Caragheorghe”, alături de „Legiunea greacă” a lui Nicolae Pangalos, fiind una din formațiunile militare auxiliare, inspirate și înarmate de Ruș, alături de care au fost și folosite în campania din 1806—1812.

Pare deci destul de probabil ca Dimitrie Macedonski să fi venit în țară, odată cu Iordache Olimpiotul, la sfârșitul lui 1806, în cazul când nu se va fi aflat aici relativ puțină vreme. Aproape sigură este și înrolarea în „polcul lui Caragheorghe”, în această privință amintind cu tărie și alte știri contemporane. La bătălia dela Stubik (19 Iunie 1807), dintre revoluționarii sârbi, sprijiniți de Ruși și Turci, participă sub ordinele generalului Isaiev și un grup de 200 de voluntari, recrutați din Țara Românească. Mica formație era comandată de Iordache Olim-

piotul, fiind alcătuită — după toate indiciile — dintr-o parte a „polcului lui Caragheorghe”, menționat mai sus (M. Lascaris: „*Le rôle des Grecs dans l'insurrection serbe sous Carageorges*”, *Les Balcans*, IV (1933), p. 602). Nu este deci posibil ca „rănille primite” după 1806, amintite în actul din 1812 (Opere, I, p. XVIII), să fi fost produse tocmai în această împrejurare?

Indiferent de faptul dacă Macedonski a venit în țară împreună cu Iordache Olimpiotul (sfârșitul lui 1806), sau a pășit pentru întâia oară în Muntenia, odată cu reîntoarcerea acestuia căpitan, după bătălia dela Stubik (Iunie 1807), documentul din 1812 începe să capete o anumită confirmare parțială. Oare „regimentul cazacilor valahi”, în care acești frați ar fi intrat, menționat de act, nu este același lucru cu „polcul de ostași care zicea că este polcul lui Caragheorghe” (Dionisie Eclesiarhul)? Organizarea rusească a știutei formațiuni militare, participarea sa alături de trupele generalului Isaiev la luptele din Serbia, ar explica totodată și obținerea cunoscutelor grade rusești, atât informațiile documentului publicat de d. Vicnu, cât și datele contemporane existente sprijinindu-se reciproc. Apare deci aproape sigură sosirea în țară a fraților Macedonski după anul 1806, în împrejurările amintite, primii pași ai acestor aventurieri balcanici, făcuți pe pământul românesc, începând a fi urmăriți cu mai multă certitudine.

Dar obscura lor carieră poate fi imaginată și mai departe, prin același procedeu al liniilor punctate, cu care arheologii întregesc grafic frânturile de amforă antică proaspăt desgropată. Când armatele rusești s'au retras din țară în 1812, Iordache Olimpiotul le-a urmat cu fidelitate (N. Iorga, op. cit., p. 454). Nu același lucru trebuie să fi făcut Dimitrie și Pavel Macedonski, care-și vor fi găsit tot felul de rosturi prin țară, fie ca „translatori”, furnizori, negustori chiar, conform indicațiilor eternului act din 1812, sprijinit de altfel — în această privință — și de alte izvoare. Dimitrie, mai aventuros, va fi trecut din timp în timp Dunărea, unde oricând era prilejul de dat o luptă și de tras cu arma, foarte probabilă apărându-ne, de pildă, participarea sa la răscoala locală a lui Hagi Prodan, din toamna lui 1814 (Yakschitch, op. cit., p. 325, Taillandier, op. cit., p. 185). Altminteri, cu greu ne-am explica strânsa prietenie și complicitate, care leagă mereu pe acești doi șefi balcanici, izvoarele timpului pomenindu-i tot timpul împreună, în epoca lui Tudor Vladimirescu numele lor fiind amintite în cea mai strânsă tovarășie. Acestea ar fi datele certe, sau numai probabile, referitoare la origina sârbească a celor doi frați, totul constituind o ipoteză serios fundată, coerentă, logică, confruntarea finală cu datele versiunii rusești fiind încercată în cele ce urmează. Posibilitatea unei anumite contopiri ne apare tot mai plină de probabilitate, examinarea tuturor argumentelor esențiale, produse până acum, inlesnind cu mult întreaga operație.

În definitiv, care este valoarea ultimă a ipotezei rusești, privită în lumina știrilor trecute anterior în revistă? Pentru o descendență sârbească argumentează, de pildă, mărturia formală a lui Mihai Cioranu. Citatul produs de noi (op. cit., p. 475) din cronicarul Ioan Dârzeanu și care ne-ar trimite într-o direcție opusă, poate fi însă considerat ca având o importanță riguros egală? Cronicarul vorbește, într'adevăr, de un „ofițer rusec, anume Macedonski, ce rămăsese în zilele Rușilor petrecând cu familia sa în poliția Bucureștilor” (N. Iorga, *Izvoarele contemporane...* p. 4). Este evident că presupunerea noastră, cu privire la data venirii lui Dimitrie Macedonski în țară, își însușește în felul acesta o nouă confirmare, deși problema originii etnice continuă să rămână mereu deschisă. În fond, documentul amintit, ca și toate celelalte, menționează doar un simplu grad militar și nicidecum o certă origină rusă. Aseme-

nea grade, după cum se știe, puteau fi căpătate de către toți luptătorii din Principate care au servit sub steagurile rusești, Tudor însuși numărându-se printre aceștia. Și apoi, mărturia lui (Vârzeanu nu este prea clară. Imprejurările în care Dimitrie Macedonski și-a luat reședința în București nu sunt deloc amintite, informația cronicarului neînfirmand întru nimic opinia noastră cu privire la evenimentele care ar fi cauzat apariția sa în Țara Românească. Simpla mențiune a gradului rus, fie cât de repetată, nu ne mai poate mulțumi pe deplin, concluziile prea apăsate ale studiului anterior, invitând treptat la anumite și oportune revizuirii finale.

S'ar mai putea invoca, de pildă, în favoarea ipotezei rusești și presupunerea că toți martorii contemporani amintiți, dintre care unii vor fi cunoscut îndeaproape pe Dimitrie Macedonski, atunci când venea vorba de acest ofițer rus, nu puteam face aluzie numai la un simplu grad, ci — în același timp — se gândeam și la originea etnică, firească rangului militar purtat. Cine spune „ofițer rus” asimilează dintr'odată mental o origină etnică adecvată, argumentul fiind ceva mai mult decât o simplă arguție. De asemenea, cu Berdiaeff în mână, s'ar putea sublinia și o serie de trăsături tipice pentru psihologia rusească (gesturile de mare senior, contrastele violente, sentimentul stepei,

magnificența, accepția particulară dată noțiunii de autoritate), curente în familia Macedonski, ipoteza rusă restabilindu-și oarecum prestigiul sguduit de răceala datelor documentare contrarii.

Totuși, proveniența sârbească ne apare, în cele din urmă, mult mai abundent sprijinită istoricește, o ultimă presupunere îndemnându-ne să credem într'o eventuală și îndepărtată origină ruso-poloneză (de notat prezența aceluși Macedonski înscris în 1613 în registrul nobilimii poloneze), cu scoborări tardive și obscure în Balcani, de unde familia poetului avea să urmeze știuta traectorie, al cărei început este pus în lumină, în bună parte, în cercetarea de față. S'ar actualiza în felul acesta și discreta ipoteză emisă de N. Iorga, cu privire la o eventuală origină „dalmatină”, actul din 1812 căpătând totodată o anumită confirmare, fie și parțială, așteptată de mai mult timp. Poetul însuși va fi tresărit adesea la răbufnirea tuturor acestor efluvii etnice, acum trecute sub tăcere, acum revendicate cu mândrie, într'un târziu („Inmormântare: Unui cavaler gard”. România literară, VII, 4-5, Aprilie-Mai 1888, p. 75) amintindu-și cu emoție de alambicata sa alogenitate:

„Imi readuc aminte vecinic de-a mea origină de Slav...”. Slavul era însă asimilat de multa vreme, imagina trebuind considerată la modul simbolic, asemenea unui scut heraldic.

PAUL CLAUDEL

de AMELIE GERSON

Paul Claudel împlinește 78 ani. Venerabil ambasador și poet, a colindat, ca un trubadur, rătăcitor, întreg pământul și a venit la bătrânețe să ia parte, cu amintirile atâtor lucruri văzute și auzite, la suferința și renașterea țării sale.

Profesiunea de ambasador nu pare a fi la el întâmplătoare. Căci în Claudel rețrăește, ca o curiozitate a secolului, omul universal al Evului Mediu, pelerinul pentru care oamenii nu sunt în niciun caz importanți prin limba sau neamul căruia aparțin. El este un misionar care predică în versuri, pentru oricine. În orice sens se lămurăște cel mai bine înțelesul operei sale, creația unui meșteșugar artist din alte vremuri, care lucrează după comenzi și teme date, în limita unui anumit subiect. Cartea lui principală „Corona benignitatis Anni Dei” este o culegere de poeme care urmăresc calendarul catolic, sfânt după sfânt, sărbători după sărbătoare, și cuprind, prelucrate poetic, toate amănuntele teologice respective.

Claudel nu deviază deloc dela subiectul imediat, el este un poet specialist care lucrează, într'un domeniu restrâns, conștiincios și în adâncime. Fiecare poezie e ca o lecție liniștită în care profesorul spune tot și ca un bun profesor, face, cu doată seriozitatea subiectului, din când în când o glumă. Metoda aceasta de a preface teologia, care e o știință aridă, în creație poetică plină de viață e preocuparea literară capitală a lui Claudel.

El este un poet sentimental religios, și nu descrie stările religioase, ci e poetul dogmei. Consecința directă a acestui fapt e caracterul dramatic al poemei: deoparte dogma-exigența, de cealaltă omul-rezistența, greutățile. Cât de pur dramatică poate fi această înfruntare rezultă din folosirea ei ca temă principală și în ultima piesă de teatru a lui Claudel „Le Soulier de Satin”, unde încă din prolog ni se atrage atenția că aici e nodul piesei. În această opoziție se învâlmășesc, într'un rezumat esențial, nenumărate probleme sociale și individuale pe care Claudel nu le rezolvă ci, în spiritul sculptorilor anonimi de catedrale, le expune și, ca ei, arată desfășurarea implacabilă a muncilor, a ano-

timpurilor, a meseriilor, cu aceeași manieră simplistă și foarte respectuoasă.

De altfel, în general, între arta medievală și opera lui Claudel se pot observa înrudiri.

De pildă asocierea, atât de neașteptată, a subiectelor sacre cu umorul naiv în cele mai multe din poeziile și piesele lui amintește statuile de sfinți sau îngeri surzătorii depe catedrala din Chartres. Iată-l pe Sfântul Matei scriind:

„Conștiincios, liniștit, nepăsător ca un bou

Se apucă încet să-și are câmpul de pergament nou”
sau apariția sfântului Petru: „un om voinic și chel”.

Efectul e deobiceiul obținut prin introducerea bruscă a unui amănunt foarte real sau a unei expresii familiare într'o materie în care preciziunea concretă nu este de uz zilnic. Acelaș lucru și în piesele de teatru. Cu tot belșugul de situații catastrofale, mai cu seamă în foarte amănunțită dramă „Le Soulier de Satin”, detaliile de regie, introducerea și anumite personaje degajă un soi de umor multicolor bun de farsă, sau de „nebunul regelui”. Umele dintre piesele lui sunt de dreptul intitulate farse, ba chiar farse pentru teatrul de marionete; în timp ce altele, trecând granița în direcția opusă, desfășoară viața cu cruzimile ei uneori halucinante.

Până și peisagiile, puține, din volumul „Poeme de război”, evocă peisagiile de demult, semănând a decor de teatru, cu cerul neted, pomi subțiri și ruine în fund.

Cum se explică atunci, cu toată structura lui absolut în afara timpului în care trăește, că a putut Claudel să aibă influență?

Intâi prin versificație și ceea ce îndeobște se numește stil. Versul acesta foarte lung, mai lung decât un rând de proză de care nu se deosebește decât printr'o mică rimă, păstrată cu venerație, dar și printr'o legănare înceată a gândirii, fascinează. După o poezie sau două de Claudel, în mod firesc cuvintele îți pornesc în aceeași cadență măreață și familiară totodată.

Și apoi este Claudel omul. El e poetul căruia, și se scrie: Nenumărați i s'au adresat, cerând sfaturi, și el răspunde întotdeauna, ghicind, ca un adevărat Francez, soluțiile cele mai bune. Pe acestea le-a găsit, și în războiul actual, pentru propria lui atitudine.

MENTIUNI • CRITICE

Mircea Damian: Rogojina, roman, Forum, 1945

de PERPESCIUS

Autor de schițe și povestiri umoristice, în începuturile carierei sale literare, d. Mircea Damian a evoluat, cu anii, către romanul și documentarul, deopotrivă de autobiografice, hrănite, ca'n legenda pelicanului, cu măruntaie propriei sale vieți. „Celula nr. 13”, cu relațiunea primei sale detențiuni, acum aproape trei lustri, la Văcărești; „De-a curmezișul”, cu tribulațiile tânărului scriitor răzbind cu greutate prin sârma ghimpată și gropile de lup ale mizeriei alcătuirii sociale și, în sfârșit, **Rogojina**, cu filmul de lung și instructiv metraj din istoria ultimilor cinci ani și a monstruosului arbitrar ce ne cărmui — iată titluri și pretexte ce definesc nu numai un capitol, cel mai unitar poate al literaturii d-lui Mircea Damian, dar și linia de conduită a scrisului său militant. Expus injustițiilor contemporane, care-l asediază în strigătele de triumf ale victoriosilor, scriitorul, neconformist prin chiar natura sa și „în dezacord cu societatea”, cum socotea Gide că i se și cade scriitorului să fie, reacționează în singurul chip posibil, pe baricada ziarului și cărții, cu arma nevinovată a stiloului în mână. Din hărțueli și neplăceri asemănătoare, Villon și-a extras esența de savuroase cocleli a baladelor sale, Gorki și Pamaït Istrati siluetele și aventurile unei umanități vagabonde și mizere, d. Tudor Arghezi viziunile celeste sau infernale descifrate în zidurile de reclusiune și în miraculoasele lor flori de mușegai iar d. Mircea Damian jurnalul de sobră și severă notație al unui din cele mai hidoase regimuri celulare. Ziarist în-născut, în sensul de martor și comentator al cotidianului, d. Mircea Damian preferă în locul culoarei și violenței stilistice, violența și culoarea primară a faptelor însăși. Cu pamfletarii, a căror serie celebră începe dela Profeti ca să ajungă la verbul plumbuit al lui Ilya Ehrenburg, d-l Mircea Damian nu are nimic comun. Resentimentele, cât de adânci, se rezolvă la d-sa în constatări și concluzii, în care domină nu atât iertarea, cât spiritul de obiectivitate, predispoziția studioasă a observatorului social. Evenimentele și actorii lor, cât de pitorești sau cât de scandaloase, la care asistă și despre cari referă, sunt prezentați în lumini crude, în propriile lor zdrențe și cu propriile lor ulcere, fizice și morale. De aici, caracterul intim și intens documentar al literaturii d-sale din ultimul

timp, caracter ce am semnalat și în volumul dintâiu. „Celula nr. 13”, din seria aceasta, firește.

Așa stând lucrurile, se înțelege pentru ce „Rogojina” nu este și nu poate fi un roman, în care elementele de ficțiune și de realitate transfigurată predomină, și pentru ce, în ciuda acestei lacune, pe care o răscumpără din pînă, constituie în schimb, un reportaj din cele mai vii și mai antrenante, o secțiune verticală, dureroasă și indiscretă, în geologia istoriei noastre contemporane. Ar mai fi, evident, de știut în ce măsură documentele acestea, chiar când sunt încadrate și îngrădite de nume proprii sau de situațiuni cunoscute, nu sunt cumva trucate, supuse deci unui început de prelucrare. Chiar pentru cazul acesta, se cade să spunem că impresia de lucru petrecut cu adevărat nu vine din identitatea verificată a unora și altora din detalii, cât din timbrul particular, neutru aproape, al scrisului, în care autorul n'a robit umbra fapturilor evocate, cât fapțurile însăși. Sunt cazuri, când astfel de procedee literare convin mai mult unor temperamente scriitoricești, decât efortul de imaginație și succesul lor stă în răvna de a se supune acestei înclinări firești. Cu toată risipa de bunăvoință și chiar de talent, de care a dat dovadă C. Stere, în alcătuirea romanului său, anume epoci și ere au rămas imperfecte, pentru că nesocotind darul său în-născut de memorialist a căutat să camufleze realitatea, substituind unor memorii veridice, în care verva satirică și-ar fi avut rostul, altele imaginare, stânjenite, în care oamenii sunt și caricaturați și cu ghiulelele de pictoare. Nimic din aceste deviațiuni în jurnalul ce d-l Mircea Damian conscrie detențiunii sale de la Malmaison, Jilava și Văcărești, din toamna anului 1941 până în toamna anului 1942 și acestei legi, cu sfârșit urmărit, câtă să-i atribuim și excelența lucrării.

„Rogojina” povestește, pe îndelete, cu lux de amănunte și în tonul, calm, resemnat, chiar grav, pe care l-am semnalat, peripețiile acestei detențiuni de un an și întâia lecție, dacă poate fi vorba de lecție într-o țară care nu învață nimic, întâia constatare, mai curând, ce se degajă din multele episoade, este că n'a existat cândva un mai perfect sat fără câini, ca Țara Românească, în cursul ultimilor ani și în deosebi în timpul guvernărilor dictatoriale. La dreptul vorbind, guvernările acestea arbitrar, ale bunului plac,

datează ceva mai de mult. D-l Lucrețiu Pătrășcanu are dreptate când, în studiul său, „Sub trei dictaturi”, urecă mult mai departe, în trecut, viciul acesta originar, ale cărui exasperate urmări și-au arătat, abia în zilele noastre, întreaga măsură. Cu moravurile noastre administrative, cu irespectul libertății omului, deci cu atât mai mult a gândului și scrisului, nici o mirare că oricare homuncu — (și, Dumnezeu, de mulți homunculi a mai avut parte în ultimii ani Țara Românească!) simțea nevoia să-și afirme autoritatea, amenințată și de adierea cea mai slabă. Căci dacă autorul, gazetar oricum incomod, poartă vina de a fi protestat la suprimarea gazetei sale, ceea ce i-a atras o pedeapsă corecțională de un an pentru „ofensa șefilor autorităților publice”, închisorile prin care zăbovesc sunt pline, în afara clientelei obișnuite și, oarecum, de specialitate, de nenumărate victime ale aceleorași abuzuri politice și administrative. Nu odată, motivele pentru care cineva e lipsit de libertate, sunt deadreptul copilărești. În zodia Patronajului și a pantahuzelor din care s'au îmbuibat, în primul rând, preotesele Venerii, văduve sau în activitate, minorii cari vând pe străzi ace de siguranță și de cusut, sunt trimiși la pușcărie. Doi frați, unul de 72 de ani și celălalt de 54, stau la Văcărești, condamnați la un an închisoare corecțională, pentru că primul i s'a părut englezesc avionul ce evolua pe cer, iar cel de al doilea pentru că a trimis o sticlă de apă fratelui său, prin santinela, pe care a „mituit-o”, cu un pol. Preotul din Budești-Ilfov stă de două luni în cazematele Jilavei, așteptându-și sentința definitivă, pentru că un general de corp de armată, în rezervă, numit primar în comună, a înțeles să trateze pe poporeni și pe conducătorii lor firești, drept ținte de carton văpsit, bune în tragerile de manevră, în care se va fi ilustrat năstrușnicul viteaz. Inovațiile administrative, urbanistice sau culturale ale noului Primar, în deadreptul de competența Casei de sănătate și dacă d-l Mircea Damian, dîtr'o pudoare cu temei, desigur, îl disimulează sub impenetrabilă inițială, altora, în schimb și în primul rând, generalului Bendescu, fost director general al închisorilor și spațma Văcăreștilor, nu numai îi spune pe nume, dar îi și aplică, fără de vreun menajament, infamantul sigiliu: „o brută”. Dacă unele măsuri ale temnicerilor, precum ordinul, degenerat în dramă și nevinovat la prima vedere, al tunsoirii generale, deci și a deținuților politici, sunt de natura metehnelor cazone (cu treizeci de ani în urmă, de vremea stagiului nostru în școlile de ofițeri, nu eram expuși consemnului dacă îndrăzneam să ne radem mustața, să ne „mutilăm”, cum spunea firosul comandant de companie?), cele mai multe sunt tot atâtea manifestări ale demenții. Versul poetului care destina focului și acțiunii lui purificatoare, atât pușcăria cât și casa de nebuni, ale Țării Românești de acum șase decenii, și-ar fi aflat deastădată aplicația cea mai lesnicioasă. O singură tortă, și din-

l'odată, pentru amândouă, ar fi fost deajuns, căci cele două instituțiuni fundamentale ale Statului sfârșiseră prin a fuziona. Inutil să mai spun că imagina această justițiară nu aparține cărții d-lui Mircea Damian. D-sa este un observator lucid, înarmat cu răbdare, cu sânge rece și cu pasiunea științifică a notației precise, iar „Rogojina” unul din cele mai complexe documente, ilustrând decadența politică și socială a timpului nostru, disprețul total pentru om și pentru biete-le-i păcate. Negreșit, sunt și cazuri când dela expunerea nudă a planșelor, autorul trece la considerații principiale sau la atitudini ferme, precum în cazul prediciei ce ține unui asasin, pe care-l absolvă, despre vinovăția marilor criminali, cari niciodată nu ajung între zidurile pușcărilor și care fac, inutil, umbră pământului (pg. 297 și urm.). Dar chiar și'n astfel de pagini, autorul rezistă ispitei impulsurilor. Intr'un astfel de mediu, de o atât de condamabilă promiscuitate, unde libertatea și conștiința individuală sunt pălmuite la fiecare pas, instinctul de conservare în aparență se ascute, devine mai sensibil, în realitate se pervertește, se degradează. Urmăriți toate aceste umbre rătăcitoare prin infermurile dela Jilava, sau prin purgatoriile diabolice dela Văcărești, ascultați-le confesiunile de

miez de noapte întretăiate de spaimă, asistați la câteva din născocirile închizitoriale și de tortură ale anacronicilor Torquemada și veți înțelege pentru ce omul cel mai tare și mai încrezător în dreptatea lui disperă, pentru ce atâția alții se refugiază în himere, când nu iau drumul fără de întoarcere, al eliberării finale. Pentru ziaristul militant și pentru scriitorul, care este d-l Mircea Damian, un astfel de mediu este, pe lângă un post de observație și studiu, și un mijloc de confruntare cu sine însuși. În astfel de clipe, sufletul tânjește după un crâmpeliu de peisagiu, după un acord răzleț dintr'o melodie, după un fulg de ninsoare, pierdut prin cui-buri goale, ca'n imagina lui Anghel, despre amintiri, și „Rogojina” oferă, la răstimpuri, și astfel de intermedii, stilizate cu dragoste, și împrumutând vestmintele de gală ale poemului în proză. Rezonanța inedită a modulațiilor trompetei de seară (pag. 47), vidul vibrant al nopților dela Jilava („O, nopțile dela Jilava, bântuite de tăceri umede, etc. etc. pag. 115), aspirația organică după libertate, imn și pagină de autoportret psihologic, totodată (pg. 340—341), iată câteva din pretextele lirice ale cărții acesteia, crudă și dureroasă, căreia d. Mircea Damian i-a șlefuit toate asperitățile documentare, întotdeauna cu tact, din când în când și cu poezie.

FRANGIPANI

se numește „*cronica dramatică*”, în 5 acte pe care a scos-o deunăzi de Emil Rieșlea-Dinu în editură proprie. Piesa e ilustrată. Coperta și vignetela sunt iscălite de Mariana Pătrascu-Riegler.

SĂNGERĂRI ARDELENE

se cheamă un volum de poeme al d-lui Just'in Iliesiu, apărut în editura „Remus Cioflec.”

DRAGOSTE SIMPLĂ

este titlul ultimului volum apărut din literatura sovietică și el se datorește scriitoarei Wanda Wasiliewska.

REDESCHIDERA CENACLULUI E. LOVINESCU

În prezența d-nei și d-rei Lovinescu, a d-nei și d-lui Aderca, a d-nei și d-lui Vladimir S'reinu, a d-nei și d-lui Pompiliu Constantinescu, a d-nei și d-lui Camil Baltazar, a d-neilor Postelnicu, Sorana Țopa, Celia Serghi și Ema Romano și a d-lor Ion Biberi, Petrașincu, F. Jebeleanu și I. Șerbu, s'a redeschis „Cercul Sburătorul”.

D-l Camil Baltazar a deschis ședința cetind un articol despre E. Lovinescu, omul și opera, d-l Petrașincu, un fragment de roman, d-l Aderca, o poezie a d-nei Sanda Movilă, d-na Romano, versuri și d-l V. Streinu, poeme noi de C. Tonegaru, cari au fost foarte gustate, iar d-l Biberi, un ciclu de schițe din volumul d-sale „Oameni în ceață.”

În ședința viitoare de Duminecă 18 Februarie, d-l Aderca, va ceta o piesă originală.

G. CĂLINESCU: ISTORIA LITERATURII ROMÂNE

Epuizată de mai multă vreme, monumentală și somptuoasă ediție a Istoriei literaturii române, scoasă de Fundație. — este din nou prezentă print'o ediție cu un număr mai restrâns de pagini, dar tot atât de bogată în enunțări critice și prezentări de scriitori și opere.

Compendiu al istoriei noastre literare, ediția foarte îngrijită scoasă de editura Mecu conține, pe lângă materialul cunoscut din cealaltă istorie, lucruri noi și adausuri, fondul cărții și planul estetic rămânând același oricui vrea un îndreptar asupra literaturii noastre, ea adresându-se deopotrivă estetilor ca și publicului celui mare și fiind pe potriva punții tuturor. așa cum se cuvine unei ediții populare.

Ne propunem să revenim asupra acestei foarte discutate lucrări de critică și istorie literară, mai ales că d-l Călinescu rămâne consecvent cu principiile enunțate în Istoria literaturii de format mare, consecvent până și în unele erori.

CHARLES DIEHL: FIGURI BIZANTINE

Intr'o elementă ținută grafică și foarte îngrijit tradusă, a apărut cartea „Figuri bizantine” a lui Charles Diehl, din care a mai apărut la noi volumul „Bizanț”.

Insemnând numele traducătoarei, Ileana Zara, trebuie să însemnăm și pe acel al actualului director al editurii „Socec”, dl Virgil Montaureanu, care își începe directoratul cu această tipăritură.

c. b.

CARNET LITERAR

CARMELO OTTAVIANO

În editura „Casei Școalelor”, ce și-a creiat am zice, o lăudabilă specialitate de a ne înfățișa opere reprezentative ale filozofilor contemporani străini sau studii ale autorilor autohtoni, a apărut Metafizica ființei parțiale de Carmelo Ottaviano. Intr'o substanțială prefață, tălmăcirea importantei lucrări, d-soara Nina Facon ne prezintă obiectivele lucrării, ce urmărește două scopuri: Primul este acela de a construi un sistem filosofic care să se deosebească net de postulatele caracteristice ale gândirii clasice în genere, grecești și medievale și ale gândirii moderne de-aseamenea, năzuind spre o „a patra vârstă” a speculației filozofice.

A doua năzuință a cărții este de a deschide drumul întemeierii unei filozofii crestine, noi. Ea va face deci abstracție dela orice referire la postulatele filozofice ale gândirii atât elene cât și moderne.

PIATRA CRAIULUI

Cea de a doua tipăritură scoasă de editura „Casa Școalelor” este lucrarea d-lui I. Ionescu-Dunăreanu cu titlu atât de evocator „pentru iubitorii munților noștri, „Piatra Craiului”.

Intr'o înfățișare grafică somptuoasă, așa cum se mai putea realiza în anul trecut, când s'a pus cartea sub tipar și depășind manualele tipice de turism, cartea d-lui Ionescu-Dunăreanu aduce cu sine o nădă și un protest. Un protest împotriva părerii pe cât de generalizată pe atât de greșită, că drumetia românească este sortită, prin nu știm ce împrejurări vitrege, să rămână în stadiul rudimentar în care o știm deatâta vreme; că deci în turismul românesc nu se poate concepe nimic sistematizat, nimic civilizată care să ne așeze la nivelul altor țări și popoare, pentru cari turismul nu este numai un mijloc de trai, un factor econo-

mic, ci și un concept de viață, un factor educativ. Autorul și drumajul neintrecut a ales „Piatra Craiului” intrucât e un fapt recunoscut că masivul acesta intrunește nenumărate calități de înaltă școală alpină, o varietate nesfârșită a peisajilor, o perfectă fotogenie a imaginilor și o echilibrată imbinare a frumuseții cu primejdia, cari fac din el un simbol al munților noștri, o carte de căpătâiu a drumetiei românești.

Cele 76 de planse fotografice, unele din ele adevărate cadodopere de fotografie, ca nivel și realizare, schițete topografice, desenate în penită, harta peșterală și tabela de marcaje fac din „Piatra Craiului”, pe lângă o carte de lăudă a regiunii transilvane un obid instructiv și totodată o carte de întremătoare evadare în ambianța purificatoare a peșterilor alpine.

FORMAREA IDEILOR LITERARE ÎN ANTICHITATE

Schița istorică a d-lui D. M. Piondi (și se vede că și texta d-sale de doctorat) pleacă dela convingerea autorului că locul ocupat de formarea ideilor literare în manualele de istorie ale literaturilor vechi e nesatisfăcător și marele lucrări de ansamblu consacrate subiectului, ca și manografiile închinată ideilor literare ale unor gânditori antici.

Investigând cele mai vechi surse ale spiritului critic în producții literare ca de pildă „Politica” lui Aristotel și tratatul „Despre Sublim”. d-l D. M. Piondi face o prezentare succintă și pe cât e posibil limpede și exactă a formării și răsănării ideilor literare în Grecia și la Romani dela origini până în veacul I al erei noastre.

OMUL PROFILAT PE CER

este titlul plin de sugestie și plastic al noului volum al d-lui Ion Caraion, unul din cei mai interesanți poeți ai generației linere.

CRONICA TEATRALĂ

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL:
„PLATON KRECET”
de CORNEICIUC

„Platon Krecet” e una din primele piese moderne sovietice care se joacă pe scena unui teatru românesc.

Nu cunoaștem literatura modernă rusească pentru ca să ne dăm seama care este locul acestei piese în raport cu alte creații actuale, dar ceea ce se poate spune dela început e că dacă unii dintre noi se așteptau să vadă o piesă de propagandă — să la contact cu o artă tendențioasă — au fost puși în schimb în fața unei lucrări strict obiective.

Autorul denunță poziția depășită și falsă a unui medic de felul lui Arcadie care în loc să-și practice profesiunea, șine coterințe despre „metoda dialectică în tratamentul tuberculozei”, — nepriceperea și îndrăzneala unei Bociarova, care se ține numai de întru-niri și comitete, precum și literatura lipsită de fond ca poezia „tobele epocii trosnesc, trosnesc, trosnesc...” pe care o învață Maia — punându-le în contrast cu figuri reprezentative cum e aceea a președintelui Comitetului executiv, Pavel Simionovici Berest, Platon Krecet sau infirmiera Hristina Arhipovna.

Berest e un om conștient de răspunderea lui, hotărît să nu facă nici un fel de concesie Lidei când ajunge la convingerea că proiectul ei nu e bun, sau lui Platon Krecet atunci când ezită să opereze pe Comisarul Poporului. El are experiența vieții și a oamenilor, deosebește ușor adevărul de minciună și valoarea de pretenție — dar lupta nu l-a înăcrit, nu l-a mecanizat. Își păstrează întreagă bucuria vieții și o răspândește generos în jurul lui. Emană din el o autoritate care nu intimidă — semnul autenticității.

Eroul principal, Platon Krecet, e chirurg și luptă să combată cu ajutorul științei mortalitatea prematură. Nu are încă autoritatea lui Berest dar poartă nimbul idealului și al tinereții.

Ca și Berest, nu ne strivește cu înălțimea lui morală pentru că autorul știe să n-l apropie, să îl umanizeze relievănd dragostea lui pentru Lida și subliniind unele izbucniri naive care îi dau mult farmec, cum ar fi momentul în care se supune capriciului Lidei și îi cântă la vioară, ori atunci când se întoarce dela spital și văzând flori în cameră exclamă: „Pentru mine?! Dela Lida?!”

Tot dintre figurile simpatice desprindem pe Hristina Arhipovna agentă sanitară — care știe să însuflească curaj celor din jur în momente grele — și pe Terente Osipovici Public, medic de modă veche, nițel cam bețiv, dar muncitor și bine intenționat.

Piesa e stufoasă, cu personaje multe. — acțiunea pretext, idila dintre Platon și Lida nu umbrește nici o clipă problema centrală care e lupta lui Platon Krecet pentru binele oamenilor. Ceace face însă valoarea ei și ne dă sentimentul noutății, sunt unele momente poetice de o prospețime su-

fițească — așa spune — candoare chiar pe cari nu le întâlnim deseori în literatură. Autorul nu le pregătește și nu le exploatează — rămân spontane și te câștigă tocmai prin sinceritatea lor.

Așa e momentul când Platon îi dechiară Lidei dragostea lui. În loc să se arunce în brațele iubitelui — cum ar fi făcut ori care eroină de roman, teatru sau cinematograf — Lida cântă de bucurie.

Tot astfel când vine ea să își ia rămas bun dela Platon, văzând că el n'o reține — în locul oricărui artificiu feminin de cochetărie Lida izbucnește: „Plec — am și bilet! și i-l arată.

În fine un moment puternic de factură dostoievskiană e atunci când Arcadie care a fost demascat vine să-și ceară ertare și mărturisește: „o noapte întreagă m'am întrebat cine sunt și n'am putut să aflu”. Autorul ne lasă să întrevădem prăpastia omenească dar nu scoboară în adâncimi, conștient că o problemă de gravitatea acesteia ar strica unitatea acțiunii.

Am urmărit cu plăcere jocul d-lui Emil Botta, care a pus atâta inteligență artistică și sinceritate în interpretarea d-sale. A reușit ne deplin să ne comunice drama lui Platon Krecet și micile naivități pline de farmec care îl întrezesc, dar cred că a sacrificat personalitatea eroului. Dramei lui, accentuând prea mult sbuciumul sufletesc și prea puțin vitalitatea firării. A făcut din Platon Krecet „o figură oboșită”, un surmenat și un sensibil.

Platon Krecet muncește peste puterile lui omenești — dar ceea ce îl caracterizează e bogăția de viață din care își vorăște creația, îndrăzneala cu care înfruntă moartea și o provoacă, atunci chiar când a suferit o înfrângere.

Dna Lily Carandino — are mult farmec personal — e naturală care nu devine ateatrală — simpla d-sale prezentă pe scenă creează atmosferă dar și d-sa a creat o figură prea blândă și melancolică — fără să profite de toate contrastele pe cari i le punea la înde-

mână rolui. N'a marcat răsul isteric în care izbucnește Lida atunci când Platon cântă la vioară, nici trecerea ei dela bucurie la groază când află de moartea tatălui și nici asprimea de care dă dovadă Lida atunci când refuză să-i dea lui Arcadie învins, măcar una din florile destinate lui Platon. Putea obține astfel o figură incomparabil mai interesantă și poate mai rusească decât aceea Lida unitară și plină de farmec, dar suprem incoloră pe care ne-a dat-o. A jucat în nuanțe acolo unde i se permitea să lucreze în contraste.

Intr'un rol de factură mai simplă ca acela al lui Berest — d-l Dimitriu a fost simplu și convingător, a dat o figură vitală și mai cu seamă a găsit accentul just de familiaritate care nu scade cu nimic demnitatea persoanei.

Dl. Gîngulescu n'a știut să fie insinuant: a sugerat doar pretențiozitatea lui Arcadie nu și nemernicia lui, a fost în schimb emoționant în scena finală.

În roluri secundare — bine dl. Făgădaru. E singurul care a creat o figură primitivă — candidă și vitală, dar a stricat tot efectul șarjând cu o brutalitate nepermisă pe scenă.

Tot pe linia șarjii, de astă dată împinsă până la mecanizare a fost D-ra Victoria Corciiov, care s'a bucurat, credem noi, de prea multe efecte de haz ieftin.

În schimb d-na Nelly Dordea a avut o singură scenă și a jucat-o cu atâta convingere și elan încât a împus figura Hristinei Arhipovna acolo unde poate o alta ar fi recitat o tiradă.

Trebuie menționată și d-ra Carmen Tăutu, pentru că a reușit să fie patetică într'un rol mic și ingrat.

Decorurile d-lui Perahim — plătute — în special sala de așteptare a Sanatoriului, în culori deschise, plină de luminozitate.

În genere, punerea în scenă, bine intenționată și corect realizată n'a avut decât un singur accent neplăcut, atunci când soarele luminează ori întunecă fereastra după cum dialogul dintre Berest și Krecet ia o întorsătură dramatică sau optimistă. Era un scare prea oportun, care importuna teribil.

RUXANDRA OTETELEȘANU

Cronica ideilor

MACROCEFALIA

de TATIANA SLAMA

„Que c'est bête d'être intelligent!” — strigătul acesta ciudat al unui scriitor prea inteligent, închide în paradoxala lui ciocnire de termeni un adevăr merit să turbure, după ce mintea s'a oprit revoltată în fața lui, la primul contact.

„Ce tâmpit lucru, să fii inteligent!” — Își închipue oare orgolișii inteligenței cât de ridiculi sunt când stabilesc, împunându-se, ierarhia de valori: prost-deștept? Omul inteligent, pare să spună etimologia cuvântului, este acela „care înțelege”. Dar atunci de ce, pe măsură ce urcă mai sus pe scara stabilită,

cel „inteligent” — cu condiția să fie sincer — mărturisesc că pricep ce adevărat, foarte puține lucruri? De aceea nu rezultatul, nu faptul final va putea defini noțiunea, ci drumul parcurs în căutarea lui: omul „inteligent” este omul „deștept”, care, mereu treaz, caută să înțeleagă; este acela care cunoaște sbuciumul gândului. Definițiile psihologilor — numeroasele și sterilele lor încercări de a impune unități de măsură — omit singurul fapt indiscutabil când este vorba de inteligență: au-

tosfășierea, dorința de a gândi unită cu sbaterea lăuntrică.

Există totuși o deosebire calitativă, chiar între aceia „care caută să înțeleagă”: unii ajung la un rezultat, nu macină în gol, sterp. Sunt sclipări care, cu cât au o mai mare intensitate, cu atât izbutesc să realizeze un câștig.

Da, desigur, se poate ajunge la efemere formule finale, iar mdiocră inteligenței sunt foarte mândri de jucăriile acestea plăsmuite: inconștienți măscărici, care jonglează cu ideile, zvârlindu-le ca pe niște mingi, mereu altele, poleite și contradictorii. Puterea magică a inteligenței este în stare să dovedească orice; căci dacă acum ai demonstrat că $A+B=C$, peste o clipă poți argumenta la fel de convingător că $A+B=D$. Nu, sofismul nu va muri niciodată: Socrate adversarul lui, a fost el însuși un sofist. Unde este, atunci, rezultatul valabil pentru vecie — iluzoriul panăș al vanitoșilor, — pe care ți-l dă „inteligența”? Nimic nu este sigur, totul este relativ, proteiform, iar răspunderea o are numai acel „pensiero mefasto”, cum l-a numit un alt „inteligent”, D'Annunzio. Bieții oameni: călători care, cu cât deliberează mai mult, cu atâta le este mai greu să aleagă un singur drum. Iar câteodată, obosiți și exasperați, pășesc până la urmă orbește: imprudenți, din prea mare prudență. Rămânând la sensul acordat de obicei inteligenței nu mai e nicio inadvertență până la sfârșit, între inteligent și prost.

Inteligența este, fără îndoială, o forță, numai că dimensiunile ei sunt dureros de mari: un pumn de lumină svârlită în ochi, în loc să-ți arate calea, te orbește, pentru simplul motiv că aparatul nostru vizual nu i-a fost hărăzit să suporte decât un anumit număr de „violli”; dar sunt și ridicul de mici, fiindcă lumina aceea — cât ții într'un pumn — este cu mult prea sărmană față de intensitatea drumului pe care trebuie totuși să-l străbați dintr'odată cu privirea, ca să-l poți nimeri. Este prea mare adevărul de cuprins — iar dorința de a-l stăpâni este și ea imensă: dar nu-l poate surprinde, ci e obligată să se joace de-a umbrelle. Cei care nu se mulțumesc cu simple constatări pot categorisi acest etern conflict drept „tragic”. Și numai în postura de erou nu aparî în lupta aceasta cu puterea Necunoscutului pe care vrei să-l învingi în fiecare act de gândire: un „erou” cu mijloace așa de slabe, încât nu numai că nu poate birui, ci se chină doar, el însuși, pe sine.

Odată cu „rezultatul” la care ar ajunge cei ce se cred, calitativ, inteligenți, se dovedește a fi simplă închipuire, de vreme ce punctul terminus nu e făcut să fie cunoscut de cineva, în definirea inteligenței numai drumul rămâne valabil, cu cotiturile și cu durerile lui. Omul „inteligent” este un macrocefal, lipsit de vreo calitate care să justifice mândria lui de cugetător: la fel cu el, egal de „deștept” și de sterili până la urmă, sunt toți câți își frământă cei 220 cm.² de materie cerebrală cenușie. Dacă hiperactivitatea cerebrală s'ar putea răsfrânge asupra materiei în chip vizibil, lumea macrocefalilor ar alcătui, oglindindu-se, un tablou mai respingător decât cele mai

hăde viziuni ale lui Hieronymus Bosch, în care monștri cu capete imense și deformate de clovotul lăuntric neîntreprupt ar medita hamletian, abia mai ajungându-și tâmpla cu degetul. Să nu-i privim cu o grimasă de desgust: sunt semenii noștri; de ce nu ne-am recunoaște în ei?

Nu, zeii antici, cu chipurile lor serene, nu erau munciți de gânduri, iar puterea lor nu sta desigur în a-și rezolva de îndată îndoielile, ci în a nu-și pune întrebări mai mari decât puterea lor de cuprindere. Minerva nu putea fi zeita inteligenței, ci a înțelepciunii — iar asta e altceva.

„Fericiți cei săraci cu duhul” — pen-trucă setea de a gândi anihilează totul, paralizază viața, o oprește nefiresc din curgerea ei normală. Odată ce gândești, nu mai „trăiești”: fiecă clipă de gândire este și una de izolare, în care te închizi cu tine însuși. Viața curge alături de tine, iar tu pierzi o clipă după alta.

Da, e tâmpit lucru să fii inteligent. Adevărul se despică deci în alte două: îndată ce te dovedești deștept, o faci cu riscul de a suferi — și de a fi un prost. În definitiv, singurul act inteligent al celui ce e în stare să gândească, este să nu faci prostia de a gândi.

— Să nu faci prostia de a gândi! — Să renunțăm, atunci, la singura posibilitate de ieși din tagma animalelor de rând, ba, mai mult, la mijlocul de a ne afirma existența? „Cogito, ergo sum” — e prea frumos silogismul cartesian și a satisfăcut orgoliul cugetător al atâtor generații, ca să putem trece dintr'odată peste el. Și pentru ce: ca să orbăcăm în întuneric, cu ochii închiși de teama luminii prea puternice, ca niște lași? Să renunți la bucuria de a vedea în Univers, cu Hegel, numai procese raționale, sau de a nu te îndoi, cu Schelling, că numai prin gândire se poate cunoaște totul, ori, cu un Hamelin, că nu are existență reală decât gândirea și că ea singură zămislește realitatea? Să crezi lumea și pe tine însuși, să te afirmi și să conduci: gândind.

Pacea pe care speră să o găsești ne mai gândind? Plăcută tovarășie ți se oferă în schimb: să-ți împarți soarta cu aceea a miilor ce rumegă placid la pășunat și care, de bună seamă, totuși nu sunt fericiți tocmai pentru că nu-și pot da seama care este Binele și care e Răul. Ai putea invidia tot așa de bine destinul unei mașini, care nu cugetă și nu merge decât într'un singur sens, mereu același, monoton, dezolant de inertă, în ciuda faptului că se mișcă. Rutina nu poate însemna fericire, pen-trucă aceasta din urmă presupune luarea unei atitudini, iar nu o amortire. Farmecul vieții stă numai în vesnica frământare, în căutările și dibuirile ei, în rezultatele instabile și atrăgătoare tocmai pentru că nu sunt niciodată ver-te, în euforia de o clipă a găsirii și în nemulțumirea care te face să pornești din nou la drum. Numai inteligența, chiar înțeleasă doar drept sete de a gândi, te face să cunoști farmecul vieții văzute ca o nesfârșită criptoocamă de deslegat, de a crea prin propriile tale forțe și de a putea distruge îndată to-

tul, de a lupta și de a avea iluzia uneori că ai biruit: toate acestea cu riscul — cert — de a cădea învins până la sfârșit.

De a cădea învins! Dar când știi bine că moartea ți se va trage din consumarea unei fiole cu otrăvă, chiar dacă aceasta îți va procura înaintea de a muri oarecare satisfacție, cred că nu o mai înghiți, dacă ești, cât de cât, un om normal. Altă soluție, mai convingătoare — sau mai puțin ridiculă, — în stare să o înfrunte pe cea dintâi!

Intuitia ne-ar putea scoate din încurcătură. Numai că, în primul rând, ar trebui să fi fost înzestrat nativ cu ea. Apoi, să o educi: așa fel încât să vină când o chemi, fiindcă, în deobște, se joacă „de-a v'ăți ascunselea” tocmai când ai nevoie de dânsa. Și, în sfârșit, să poți avea încredere în ea: de obicei însă, sfârșești sau prin a te lăsa păgubaș și a prefera starea amorfă, a mielului, sau cazi în macrocefalie, apucându-te să cugești cu tot arsenalul de pro și contra — dacă e bine ori nu, să te bizui pe acest buclucăș „enfant terrible” al lumii subterane.

Dar idealul Renasterii și al neo-umanismului, al omului complet, al „desvoltării armonioase a personalității”? În cadrul lui, să alături trăirea vieții, de cugetare...

Da. Să cutreieri viața, gândind-o în același timp! Dar cine a realizat vreodată aceasta? Nu degeaba în Filosofia Culturii și în tratatele de Pedagogie poartă numele de „ideal”: implicit, e o utopie. Când gândești — nu am spus? — te oprești în loc față de ritmul vieții. Odată ce s'a ivit contratimpul, cum să mai ajungi din urmă clipa pe care ai pierdut-o? Cine nu știe că nu poți alerga după doi iepuri deodată? Până ce ai făcut un pas ca să prinzi iepurele alb, cel negru a făcut și el unul, în altă direcție.

Atunci, concluzia?

Concluzia! Dar e, tocmai, că nu există o concluzie. De altfel, ar spune un macrocefal, orice „quod erat demonstrandum” este un mormânt — al spiritului. Și ar continua astfel: „Macină, macină! Doar drumul este interesant: capătul lui este ori evanescent — fiindcă de câte ori vei găsi ceva și vei face un mic pas, vei descoperi, de ești un macrocefal, că fusese numai o iluzie credința că te-a satisfăcut rezultatul obținut, care s'a risipit îndată ca fumul, ca să mișcească ademenitoare alte orizonturi —; ori — dacă susții mai degrabă rechizitorul împotriva inteligenței — este echivalent capătul cu o amortire, cu o stază intelectuală aidoma catatoniei, datorită căreia demenții înrețimentăți sub steagul acestui sindrom rămân, de pildă, cu brațul ridicat, în poziția în care i-a părăsit ultimul medic, ce i-a examinat”.

Asta înseamnă că...

Ei, da, revenim la macrocefalie, la coloana I-a: aripile morii, învârtindu-se, este firesc să treacă mereu prin aceleași puncte. Odată ce vorbești de macrocefalie, implică ai de a face cu o polivalență — ciclică, de sigur, deoarece mintea este îngrădită — și, inevitabil, cu un cerc vicios.

CRONICA MUZICALĂ

de EMANOIL CIOMAC

Ecouri din arta Rusiei Sovietice

Când reprezentantul cultural al Republicilor sovietice, eminentul tovarăș Kernenov, a fost în România și a luat contact cu cercurile noastre intelectuale și artistice, n'am fost singurii să-i exprimăm toată dorința noastră, și a marelui masse a publicului românesc, de a cunoaște de aproape pe artiștii ruși. Mai cu seamă pe acele elemente tinere a căror faimă începe să se răspândească în toată Europa, valori pe cari intrucâtva le știam din unele audiții radiofonice — dar nu aparuseră în fața noastră, precum se zice, „în carne și în oase”.

D-l Kernenov, arătându-și interesul binevoitor pentru schimbul artistic, ne-a spus că nu poate promite ceea ce nu e sigur să poată îndeplini, date fiind greutățile actuale de comunicație și faptul că cei mai mulți și cei mai de seamă artiști din statele Rusiei și să-și desfășoare activitatea lor pentru luptătorii de pe front.

Și iată că în seara de Luni 5 Februarie, ca prin minune, cu totul pe neprevăzute, o echipă întreagă de personalități, (cele două cuvinte în cazul acesta nu sunt incompatibile) interpreți de mâna întâi instrumentiști, cântăreți, recitanți dramatici și elemente de dans — au poposit la București, ne-au convocat în grabă la un spectacol (ce a avut loc la Opera Română) repurtând unul din acele triumfuri populare cari nu se pot uita.

Iarăși trebuie să facem jocul ieftin de cuvinte menționând că spectacolul care „a avut loc” în sala strâmtă de pe cheiul gârlei, tocmai că n'a avut loc suficient, pentru imensa mulțime ce se îngrămădisise până și pe intervalele de comunicație pe scări, pe coridoare. Soldași, muncitori laolaltă cu intelectuali și „burgheji” de-ai noștri, ascultau așezați. Generali, miniștri, înalți demnitari, stăteau în picioare, răbdători și însufleșiți de același entuziasm pentru cei ce se produceau pe scenă.

Eram unul dintre acei ce se găseau (pe un prag) în dosul unui perete viu de auditori stând cu greu în picioare — astfel că a trebuit să fac uriașe sforțări spre a vedea măcar un colțisor de pe scenă.

Am zărit astfel o clipă numai, în timp ce se aplauda la nesfârșit, după execuția Rapsodiei a II-a de Liszt și a unui vals de Chopin, silueta în frac a d-lui N. Oborin, profesor la conservatorul din Moscova și laureat al premiului Stalin — apoi, în „smoking” pe d-l Emanuel Caminca, laureat al con-

cursului de recitare pe întreaga Uniune Sovietică... I-am zărit mai mult de cât i-am putut auzi... Gândindu-mă că pentru numerele de dans ce aveau să urmeze poziția mea de spectator și critic conștiincios era cu totul nefavorabilă și că nici la urechi nu-mi ajung sunetele în chip mulțumitor, am alergat acasă, să-l ascult la radio, cel puțin pe extraordinarul violonist David Oistrach. Și cred că la fel cu mine niciunul dintre auditorii săi n'a fost desamăgit!

Confratele V. Christian, puține zile după festival, a avut meritul și norocul să poată sta de vorbă cu D. Oistrach — și a publicat în „Jurnalul de dimineață” informațiuni și impresii nespuse de prețioase asupra virtuozului născut la Odessa, în 1902. Legea eredității se confirmă și de astădată. D. Oistrach face parte dintr-o familie cu ascendenți muzicieni. Și a trăit de mic într-un mediu muzical.

A lucrat în clasa de conservator a profesorului Stoliarski — apoi cu vestitul N. Milstein. Revendică tradiția școlii violonistice a „marelui” Leo-

pold V. Auer — care nu era numai un mare teoretician și pedagog în Rusia imperială, dar avea „preocuparea, esențială a interpreților” de a găsi „stilul potrivit și indicat de tradiție” pentru fiecare compozitor. Să nu credem că, dacă într'un concert ca acel rusesc de-acum, dat la București, D-l Oistrach și tovarășii D-sale s'au mărginit la executarea unui repertoriu mai mult de virtuozitate strălucitoare și de efect exterior — muzica mare, adâncă — cea a clasicilor mai ales — nu e cultivată cu fervoare de D-sa și de ceilalți. Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Brahms, marii francezi și toți europenii, muzica simfonică și de cameră, își au un loc de cinste în Rusia ca și în preocupările și manifestările D-lor. Invățământul teoretic e pus acolo pe cele mai serioase temeuri — el singur, (ne asigură excepționalul virtuoz) „constitue natura unei solide pedagogii muzicale. Elevii de conservator și de școli muzicale învăță teoria, armonia, contrapunctul. Compozitori iluștri ca MIASKOWSKI, SOSTAKOVICI și ȘEBALIN predau

compoziția în Conservatorul Capitalei. Marii noștri dirijori sunt și profesori.”

Fiindcă ne place să cităm astfel de cuvinte să mai cităm și pe acestea ale D-sale de o însemnătate mai generală:

„La noi, cultura este mai mult decât un ideal. Ea constituie o luptă, un elan puternic în care fiecare se angajează cu puterile sale spirituale. Statul sovietic n'a uitat niciodată că frumoașa noastră tradiție muzicală trebuie continuată. Continuitatea este asigurată prin dăruirile innăscute ale unui popor deprins să-și cânte bucuriile și idealurile.”

Să desprindem, să reținem din declarațiile unui reprezentant atât de autorizat, cuvântul „tradiție”, repetat cu insistență. El ne dovedește neadevărul afirmației că la marii noștri vecini valburile vechi umane au fost răsturnate sau negate.

Să reținem și cele ce spune D-l Oistrach, despre misiunea artistului sovietic, „factor de mare importanță în opera de apropiere a popoarelor”, despre realizările unor compozitori ca Prokofiev, Sostakovici, Hacıadurian și Șebalin — și mai cu seamă despre minunata operă a găsirii, a recrutării, a educației și promovării tinerelor talente artistice. Această selecție și incurajare exercitându-se pe o întindere imensă, la o populație de două sute milioane, fiind făcută cu precizie și obiectivitate, a început să dea rezultate tot atât de imense. Aceasta o știam încă înainte ca artiștii să ne-o dovedească.

Deocamdată avem confirmarea de facto a unei excelențe de performanțe în virtuozitatea. Deocamdată Europa a aflat în concursuri internaționale ca acele, de înaintea războiului, din Varșovia și Bruxelles, de întâietatea metodei de lucru și de rezultatele prodigioase la cari au ajuns în domeniul tehnicii, adolescenții virtuozii din cuprinsul imensei Republici. Cele dintâi premii erau cu strălucire câștigate de aceștia.

Ni se pare că David Oistrach, a făcut și dânsul parte acum vreo douăzeci de ani din generațiile eroice ale acelor începători predestinați. E și din familia violonistică din neamul acelor „Iașa”. „Sașa”; „Mișa” — sau chiar „Vasa” — acesta de altă obârșie — ce s'au ilustrat pe tărâmul transcendenței acrobatică — a sonorității magnifice, a purității absolute în intonație...

Toate, calități în bucăți ca „Fantezia pe teme din Carmen” de Sarazate, le-a dovedit cu o rară strălucire D-l Oistrach — care pe deasupra pune căldură și sentiment în tot ceea ce spune sau interpretează.

În concluzie, ca să revenim, nu la performanțele triumfale — dar prin firea lucrurilor mai trecătoare — ale virtuozilor-interpreți — ci la o stare de lucruri de un pasionant interes obștesc, la realitățile artistice și spirituale din

Rusia Sovietică — vom mai aduce un citat. Dar aceasta va fi o mărturie, nu a unui rus, ci a unui român calificat să ne împărtășească cele ce le-a văzut la vecinii noștri în timpul misiunii sale diplomatice. Sunt niște declarații ale D-lui Grigore Gafencu, făcute înainte de 23 August 1944 și publicate în „Schweizer Illustrierte Zeitung” (vezi și „Timpul” din 4/IX).

Extragem din ele următoarele rânduri menite să confirme și să completeze cele precedente: (Le-am citat și în cursul unei conferințe asupra muzicii ruse).

„Masele populare sovietice impresionează deosebit de puternic pe un străin prin felul lor de-a fi. O relație vie, adevărată și directă există cu ceilalți în toate departamentele vieții, mai ales în trăirea frumosului și artei. Enthusiasmul acestor mase pentru cul-

tură este emoționant. Acest nou umanism este mai ales generos și cuprinzător. El nu admite o diferență a raselor și a popoarelor, nici o pretenție de a domni asupra popoarelor”.

Să luăm act de aceste revelații, de aceste adevăruri pe cari atâția de la noi n-au vrut sau n-au știut să le afle. Ele se desprind și din spiritul unor piese de teatru ca „Platon Krœcel”, despre care am vorbit în altă parte. Firește, în toate manifestările artistice, muzicale și literare, intelectuale sau populare, nu e numai generozitatea simfămantului de simpatie, de atracție pentru umanitate și pentru „Noul umanism” despre care vorbește D-l Gafencu, — dar și o mândrie legitimă de ceea ce s-a realizat și pe cale să se realizeze în marea Patrie a acestor adevărați fii și exponenți ai poporului.

laolaltă — dau nestingherit impresia succesiei și a lucrului deplin rotunjit.

Valoarea acestui film excepțional din multe puncte de vedere, constă în meșteșugul cu care regizorul — și în același timp scenaristul — sovietic Dobjenco a știut să organizeze și să folosească grupurile omenești, în scopul realizării unui spectacol cu multe desfășurări de masă; și mai constă, deasemeni, în arta cu care a știut să pună în evidență figura revoluționarului Sciors.

LIVIU BRATOLOVEANU

Miniaturi

Albatrosul

Sanatoriul era alb și tăcut. Pași mici și valați traversau în grabă satue lungi și desinteciate în permanență. La rezerva 12 tucerea e și mai mare fiind tuată doar de tusea seacă a bolnavului. Oricine văzându-l și-ar fi dat seama de apropiatul stărilor unii nenorocului... Tată de familie, de o educație alasă și o cultură asemănătoare, îi fusese prevestită în tinerețe o carieră strălucită. De o sensibilitate bolnavicioasă (pușta, între alte amintiri din tinerețe și câteva caete cu poezii și însemnări apreciate la timpul lor) înșurătoarea din dragoste l-a sdruncinat dela început. Visurile ucise, a încercat să le reinvie în băutura. Azi mai puțin, mâine mai mult, viciul își înflorise și igmalul în sângele deja bolnav. Băutura îi accentuase și mai mult sensibilitatea, făcându-l în același timp de o nervozitate insuportabilă. Nevasa și copiii, mai ales băiatul care moștenise ceva din visurile și talentul tatălui, suferea enorm. În ultimul timp plămâni refuzau să mai pompeze aerul și aduceau contribuție rotocoale cât un bănuț de sânge la început dosite în batistă și apoi... spitalul. Își dădea perfect seama că drumul spre spital fusese ultimul lui drum. În sanatoriu, alcoolul îi era interzis cu desăvârșire... Doctorii așteptau atacul puternic care avea să se producă de ne o zi ne alta... Soarele înviașe în fereastră... Mâinile albe și lungi se odihneau chinat pe pătura marcată cu înșifalele spitalului.

Pleoapele refuzau lumina căzând grele. Ușa se deschise brusc și în cadrul ei se ivi băiatul cel mare. Cu o mână nesigură, depuse însoțit de zâmbetul dureros de ironic al tatălui câteva flori de primăvară pe noptieră... apoi cu un gest brusc scoase de sub haină o sticlă neagră careia tatăl o clipă lacom îi sorbi conținutul.

În clipa următoare capul fiului se odihnea pe pieptul uscat și ars al tatălui. Degetele lui ascuțite se jucau în părul rebel al tânărului. Pentru prima dată legătura dintre ei era pecetluită. Tatăl cu ochii umezi de febră sau de emoție își alina fiul: „Dragul meu băiat, băiatul tatei!” Fiul se retrase brusc, ușa se deschise din nou și avarul rămase cu comoara linită de pântecul subț. Privirea sa lină se întoarsă cu mândrie către ușă. Odaia se lumina de soare ca și cum cineva ar fi întors un întrerupător nevăzut. O rază de soare filtrată printr-o paură a perdelei lumina o pășină deschisă a cărții deschise pe noptieră: 44 și dedesupt ca o definiție un titlu: Albatrosul.

AL. POPOVICI

CRONICA FILMULUI

FEMINA: „MARȘUL EROIC”

Filmul care se rulează în prezent (cu mare succes) la Femina, nu are propriu zis o desfășurare epică.

Subiectul, firul central care trebuie să treacă în mod obișnuit prin toate tablourile, în scopul împlinirii unui tot încheșat, se pierde într-o vastă panoramă de întâmplări și fapte de război, fiind de revoluția din 1917, care a dus poporul rus la înlăturarea pentru totdeauna a țarismului.

S'ar crede, pe linia acestor observațiuni preliminare, că filmul e conceput în afara limitelor determinate de necesitatea unui subiect „cu orice chip”, și totuși acțiunea (de un dinamism care te ține mereu încordat) se substituie fericit linearității „clasice” subiectuale cu care ne-au deprins casele de filme americane sau franceze.

Cu mijloace proprii cinematografiștilor ruși, care au inovat arta, punând viața și realitățile ei mai presus de formă, Marșul eroic se alătură susținut acelor filme (Brigada Kotovschi sau Sânge pentru sânge, de pildă), în care dinamismul și o înaltă concepție progresistă a ideii de cinematograf, sunt elementele de prim plan menite să înlocuiască schematicul, liniaritatea „artei de dragul subiectului”...

Ne aflăm în anul 1918. Soldații germani au năvălit în Ucraina. Populația fuge îngrozită de furia sodomică a nemților, iar doi trădători ai cauzei celor mulți — Petliura și hatmanul Scoropadschi, și cu ei ceata celor aserviți interesele latifundiarilor — duc luptă fraticidă împotriva compatrioților revoluționari.

Dar grupul de populație rămas în teritoriile ocupate de inamic, crește neconținut. În fruntea lor se află Sciors, tânărul și neînfricatul comandant bolșevic, crescut în școala lui Lenin.

Profitând de faptul că în Germania a izbucnit revoluția, Sciors ia contact

cu soldații nemți și le explică — ajutat de „tovarășul Otto” — inutilitatea luptei dusă de ei pe pământul Ucrainei. Aceștia, îngrijorați de cele ce se petrec în patrie, și nerăbdători să-și revadă familiile depe a căror soartă nu mai știu nimic, refuză să mai lupte. Sciors le promite alimente pentru drum, în schimbul armelor de care are nevoie.

Aparent, târgul este încheiat. Dar soldații germani, puși la cale de ofițerii lor, atacă neloial brigada lui Sciors, sprijiniți de petliuriști.

Răzbumarea însă e cruntă.

Intregul detașament nemțesc, în frunte cu ofițerii, dispare secerat de focul necruțător al mitralierelor revoluționarilor roșii. Invingător într'un moment când lupta părea pierdută, Sciors își duce regimentul din victorie în victorie, până la porțile orașului Cernigov, și acolo — printr'un atac îndrăzneț și cu totul neașteptat — zdrobește armatele lui Petliura. Acesta, desorientat, cere imediat întăriri „dela centru” și se retrage în mare grabă spre Kiev, unde e hotărât să dea ultima luptă de rezistență.

Dar Sciors nu-l slăbește.

Forțele lui sporesc neconținut, pe fiecare zi ce trece, prin înrolarea de bună voie a o mulțime de țărani scăpați cu fuga din regiunile ocupate, — astfel că în scurt timp el se îndreaptă spre Kiev în fruntea a două regimente pregătite din toate punctele de vedere; simultan dintr'o dărechio cuprinsă sosește regimentul comandat de batranul revoluționar Tarașcian-Bojenco, prietenul sincer și în totul devotat al bravului Sciors.

După nouă zile de luptă crâncenă, armatele lui Petliura sunt învinse — și Kievul cucerit.

Filmul, după cum am spus mai sus, nu are o desfășurare epică propriu zisă; el e alcătuit doar dintr'o suită de scene emoționante și vii, din o mulțime de episoade de război, cari —

NOTE

Intr'o amiază cețoasă și ploioasă de toamnă, mergeam în urma unui dric simplu și neîmpodobit care purta rămășițele celui care fusese Paul Mișu Sadoveanu. Știrea răscolise pe toți moldovenii, mai ales pe ieșeni care își aveau un refugiu trist în capitala Ardealului, Alba Iulia. Moartea fiului conului Mihai, mitul și fala ieșenilor din vila din dealul Copoului, ne dădea ca moartea unei rude de aproape. Căzuse un erou! Paul Mișu Sadoveanu murise ca sublocotenent de rezervă cu fața înaintea, ca un simbol al înfrățirii noastre. Mulți nu știau că în ploaia rece care ne zgribulea în ziua aceea de toamnă duceam la groapă pe lângă om și pe scriitor. În editura Fundației Regale a apărut recent cartea celui de care am vorbit mai spus. „Ca floarea câmpului...” Era o datorie care a fost îndeplinită cu onoare, pentru ca această carte să vadă lumina tiparului. Romanul autobiografic desfășoară copilăria scriitorului în orașul înconjurat de dealuri și văi. Emoțiile și bucuriile unui copil zburdănic, iubitor și mare cunoscător al naturii sunt scrise simplu și sincer ca într'o naturală spovedanie. Jocurile, livada, via și câmpul sunt gustate și iubite... Gravă, mare și plină de solemnitate plutește cu atât mai mult cu cât este descrisă mai rar silueta masivă și grea a tatălui care vorbește rar și scrie mereu...

Planul principal al acțiunii, urmărește prietenia autorului cu Alexandru, un tânăr cu câțiva ani mai mare decât eroul romanului și care joacă un rol covârșitor în viața fragedă și aventurile care li se par extraordinare tinerilor. Un sămăuș la care se întrevăde umbra unui lup, o seară pe câmp, par evenimente covârșitoare mentalității de copil. Unul din eroii principali ai romanului este și orașul, mediul cald și moldovenesc, pitorescul și farmecul târgului acțiunii. Romanul pur și candid este lipsit de mecanicismul erotic, ceea ce îi dă o savoare caldă și băiețească. Nu s'ar putea vorbi de o acțiune încheiată, de o desfășurare definită de întâmplări, ci de o descriere prelungită, un fel de poem al copilăriei și prieteniei. Alexandru, straniu și tragic moare în roman la datorie tot pe pământul Ardealului, asemănător mult morții eroului de mai târziu.

Romanul scris ușor, plăcut și cu stângăcii inevitabile dovedește cert un talent stins în plină formație. Ușurința exprimării este dovedită și din dialogurile cu mișcare de teatru. Dincolo de toate criticile, romanul rămâne ca o amintire, un simbol, o chemare de dincolo și mai presus de orice, opera unui — din păcate mulți — erou ieșeni.

a. p.

IN JURUL CLASICISMULUI

Sunt demne de semnalat concluziile, de altfel cu totul sintetice, la care ajunge d. D. M. Pippidi, într'o sumară dar nu și superficială cercetare: *În jurul clasicismului* (extras din „Studii literare”, vol. II, Sibiu, 1943). Având ca pretext un număr de reacțiuni anti-clasiciste moderne, sau

numai o serie de înțelegeri unilaterale, d. D. M. Pippidi configurează încă odată fenomenul clasicist, definindu-l în lumina cercetărilor și rezultatelor recente, cu înlăturarea ideilor eronate sau tradiționale.

Ceea ce spiritul european consideră drept esența însăși a clasicismului (armonie, claritate, frumusețe canonică, etc.) nu reprezintă în realitate decât idealizarea și codificarea unui singur moment istoric din evoluția spiritului european, ajuns la o deplină dezvoltare de abia în sec. V ateniian. Această generalizare parțială, operă a teoreticienilor sec. al XVIII-lea (Winkelman, Lessing, etc.) nu ține seama de celelalte componente ale ethosului grec, latura sa „neguroasă” (intuitivă de Nietzsche, documentată de Rohde, Walter Otto, etc.), scăpându-i cu desăvârșire.

Idealizarea clasicistă, creatoare de canoane, de „legi” și precepte, curentă dela Renaștere în-oace, poate să-și găsească anumite rădăcini în însuși solul grec al vârstei eleniste. Melancolia de epigoni, decăderea artelor contemporane, întărește tot mai mult credința într'o perfecțiune ideală, regăsită retrospectiv în epocile de strălucire ateniiană. Un proces mental asemănător poate fi găsit la baza oricăror canonizări, d. D. M. Pippidi atrăgând atenția în mod substanțial asupra tuturor acestor fapte, din plin documentate.

Nici desăvârșita „spontaneitate” și „originalitate” a literaturii eline, în comparație cu cea latină, nu mai reprezintă o poziție integral acceptată de cercetători, anularea distincției dintre fond și formă îndemnând deasemenea la atitudinea unei prețurii integrale a literaturii eline, fără o exclusivă considerare a valorilor pur formale. Am desprins acum numai câteva idei centrale dintr'un eseu bine fundat, problemele discutate atât de competent de d. D. M. Pippidi, departe de a semnifica preocupări anacronice, dovedindu-și tot mai mult eterna lor actualitate. Clasicismul reprezintă o valoare veșnică, absolută și nimic nu ne pare a-l putea anula.

a. m.

PARADOXELE LOGICEI

Filosofia românească nu este desigur încă la nivelul filosofiei europene contemporane. Printre cauzele care provoacă această diferențiere de nivel este și absența completă sau aproape completă a unei suficiente informații și documentări în ceea ce privește unele din preocupările cele mai recente ale filosofiei europene. Și ceea ce lipsește mai mult, este străduința de a căuta o soluție problemelor care au devenit fundamentale în actuala perioadă a gândirii.

În această privință trebuie să recunoaștem că d. Anton Dumitriu a avut totdeauna o atitudine care a corespons acestor cerințe ale filosofiei noastre. D-sale îi datorăm introducerea amplă, bazată pe o documentare serioasă și pe contribuții proprii a logisticii, una din cele mai semnificative preocupări în domeniul gândirei contemporane.

Mulți au înțeles, sau dacă n'au înțeles ar fi putut înțelege din cărțile d-sale, că din „sinteza” și „interpretarea” sistemelor consacrate de istoria filosofiei — nu-și poate face nimic o vogație cu adevărat filosofică și că, fără stăpânirea instrumentului logic, nu se poate ajunge în meditația filosofică decât la aberații sau la poziții depășite de mult în istoria filosofiei. A căuta originalitatea cu orice preț și mai ales cu prețul nesocotirii rațiunii și a logicei,

este mai curând o dovadă de sterilitate.

În lucrarea de față d-l Anton Dumitriu studiază problema paradoxurilor logice, problema ce se arată a fi continuarea celor expuse de d-sa în lucrările anterioare: „Bazele filosofice ale științei”, „Logica Nouă” și „Logica polivalentă”.

Problema paradoxurilor logice a fost desigur evidențiată de anumite dificultăți cu care gânditorii contemporani au avut de luptat odată cu recenta dezvoltare a matematicilor și a logicei. Însă problema este mult mai veche, ea pornește de la vestitele argumente ale lui Zenon din școala Eleaților și capătă o deosebită amploare în Dialectica transcendentă a lui I. Kant.

Soluțiile date acestor aparente sau fundamentale vicii ale gândirii logice au fost fie de natură filosofică, fie de natură logică. Cele de natură filosofică — date în cadrul școlii Eleate sau în cadrul filosofiei kantiene — discreditează fie realitatea exterioară (în favoarea unei lumi inteligibile și inaccesibile), fie rațiunea însăși, atunci când ea încearcă să depășească limitele realității sensibile.

Ceea ce este mai semnificativ este faptul că soluțiile date acestei probleme de unii logicieni și matematicieni contemporani — între care aceea dată de Bertrand Russell prin teoria tipurilor — nu satisfac suficient, deoarece ele impun anumite condiționări exterioare logice și din această cauză sunt lipsite de necesitate.

D-l Anton Dumitriu, bazat pe alte cercetări anterioare ale d-sale în domeniul logicei, își propune să rezolve această problemă printr'un punct de vedere situat în interiorul logicei, fără a recurge la restricții sau condiționări impuse acesteia din afară.

Problema este de o vădită importanță și semnificație și noi ne propunem a reveni într'un cadru mai amplu, mărginindu-ne deocamdată să atragem atenția asupra ei.

i. n.

O NOUA TRADUCERE DIN PLATON

În editura Fundațiilor regale a apărut o nouă traducere din Platon. Este vorba de recenta versiune românească a dialogului *Symposion*, datorită d-lui Șt. Bezdechi, traducătorul unei însemnate părți din dialogurile acestui filosof, pe care n'am izbutit încă să-l avem tradus în integralitatea sa, într'o serie de ediții bune și ieftine. În ciuda eforturilor care se fac, și astăzi trebuie să recurgem tot la excelențele versiunii franceze de la Garnier, atât de solide, pe cât de elegante. Recentă traducere a d-lui Șt. Bezdechi este precedată de un lung studiu introductiv, în care se găsesc o serie întreagă de lămuriri, precizuni și informații de la dificultățile traducerii, la subiectul dialogului și la ecourile platonice în opera Sf. Maxim Mărturisitorului și Marsilio Ficino. Poate că ar fi de făcut acum anumite observații, distanța dintre acest comentariu și acel — de pildă — al lui L. Robin fiind destul de mare. Versiunea românească a dialogului *Symposion* rămâne totuși o întreprindere utilă, pe care o salutăm cu toată satisfacția. Despre această importantă traducere vom reveni.

a. m.

Tineri scriitori români, autori de romane și nuvele se pot adresa pentru editare în Str. Râni Nr. 43, în fiecare Sâmbătă, dela orele 16—18.

DIN VIAȚA FUNDAȚIILOR REGALE

Sub acest titlu, d-l profesor Tzigara-Samurcaș publică într-o broșură recentă aventura Fundațiilor sub conducerea caracostelivă, conducere pe care autorul o consideră ca „o eclipsă trienală.” Cunoșteam de mai înainte eclipsa direcției Fundațiilor Regale, sub regimul defunct, în cecece privește aspectele ei culturale; se constată însă cu uimire că D. Caracostea a introdus eclipsele și în gospodăria Uniunii Fundațiilor. Sarabanda de milioane în care s'a incurcat fostul profesor de limba română, constituie o epopee cifrată, și nu lipsită de interes pentru cunoașterea mai intimă a trecutului mentor al culturii și al literelor românești.

WANDA WASILEWSKA

Cartea de război sovietică a mobilizat toate energiile literare ce s'au dezvoltat în țara revoluției din Octombrie, în ultimii 25 de ani.

După perioada de creație literară constructivistă a literaturii ruse, a urmat o altă în care, ca de obicei, viața de toate zilele s'a plasat pe primul plan al preocupărilor. Și această viață de toate zilele era războiul.

Toate atrocitățile unor porniri atavice și toate încercările de reîntoarcere la un fond de primitivism bine înfășurat în foaia de staniol a civilizației războinice, nu au putut lăsa indiferente conștiințele pline de răspundere ale poporului amenințat. Și într-adevăr, dacă pe front luptătorul sovietic a stăvilit aspirații imperialiste, ocupând tranșee și răsturnând prejudecăți, în spatele frontului masele și-au făcut datoria. Scriitorii au încetat de a mai fi exponenții unui popor liniștit, muncitor. Lupta pentru apărarea patriei era tot mai acută. Poeți, romancieri, nuvelisti, trăesc intens momentele de verificare a posibilităților de rezistență a unui popor aproape nou. Ehrenburg, Leonov, Simcnov, Trihonov, Gorbatov, Wanda Wasilewska, sunt numai câțiva dintre acești întăritori ai spiritului din interior.

În ultimul timp editura „Cartea Rusă” și-a luat obligația de a populariza în România literatura sovietică de război, necunoscută nouă. „*Dragoste simplă*” de Wanda Wasilewska este printre primele apărute în traducere românească.

Intrată în rândul scriitorilor sovietici după ce Ucraina occidentală a fost eliberată de stăpânirea latifundiarilor, Wanda Wasilewska este astăzi membră a Uniunii Scriitorilor Sovietici. Dela Marea Revoluție și până în 1941, talentul ei a fost pus în slujba muncitorilor, a căror viață o cunoștea. Acum, când războiul este pe primul plan al interesului tuturor, în mod normal scriitoarea își alege alte teme și și pune alte probleme. Spre pildă: care este reacțiunea femeii sovietice în fața invalidului de război.

În „*Dragoste simplă*”, desfigurată de explozia unui obuz, eroul se întoarce acasă, lângă o soție care pare să nu aibă nuterea de a-i rămâne credincioasă. Înfașurarea lui de schilod repugnă femeii. Ea nu poate suporta prezența acestui mutilat. Se gândește chiar să fugă cu un altul, desi nu-l iubeste, numai să scape de imaginea pribilă a hărbatului rănit.

Dar paralel cu oscilările sufletești ale acestei femei, se desfășoară bucuria fetei

dela țara care, fără să lina seama ca lo-godnicul ei s'a întors invalid, îl duce acasa și-i înconjură cu toată dragostea ei. Deasemenea alta femeie este disperată că barbatul ei a murit. Ar fi preterat sa se întoarcă oricat de schilodit, numai sa iraiasca. În fața acestor exemple, soția marelui mutilat își revine și și copleșește barbatul cu toată dragostea ei de mai înainte.

Realismul viril al cărții, viața interioară, atât de intensă, a fiecărui personaj conștient de demnitatea și de umanitatea lui, fac din „*Dragoste simplă*” o carte impresionantă.

NEINFRANȚII

Cel dintâiu în seria scriitorilor sovietici ai luptei pentru apărarea patriei și libertății, a fost Boris Gorbatov, iar „*Neinfrânții*” a fost prima carte sovietică de război. Cunoscută parțial de cititorul român din foiletoanele „Graiului Nou”, cartea apărută recent la noi în traducere românească obținuse un desăvârșit succes în U.R.S.S. unde se difuzase în zeci de mii de exemplare.

Cadrul uman al cărții lui Boris Gorbatov nu este restrâns între periferiile orașelului Ostraiia Moghila. El se extinde în cele din urmă până departe, lângă linia de foc și sârma ghimpată a frontului din 1942.

Sunt oameni de tot felul: bătrâni, copii și femei. Printre ei, prea puțini sprijină trupa germană de ocupație. Lizca, tână naivă entuziasmată de o falsă dărnicie a ocupanților nu ezită să fie tovarășa lor de patreceri. Cei mai mulți însă rezistă tentațiilor și opresiunii. Suportă batjocurile. Dacă trupurile lor sunt cu totul sub stăpânirea dusmanului sufletele le rămân libere. Sunt cu adevărat niste „neinfrânți”.

În centrul lor, familia Iatenco este o sintetizare de virtuți, de patriotism și dor de libertate. Bătrânul Taras Iatenco, intruparea puterii de rezistență — la început pasivă dar, în curând, activă — niciodată nu și-a pus problema unei supunerii integrale a individualității sale. El știa că nu va trebui să suporte mult timp prezența inamicului în târg. Are încredere în forța combativă a ostașului rus și pe această încredere nemărginită se centrează toată vitalitatea rezistenței sale tenace. Nu numai a lui ci și a familiei, a poporului întreg.

Familia bătrânului Taras știe cum trebuie să și facă datoria. Stefan organizează luptele de partizani, Nastea, luptătoarea ilegală, coordonează opoziția tineretului din orașel, micul Leonca dezorganizează retragerea inamicului. Insuși Andrei, prizonierul abia întors din lagărele germane, reintră în unitățile sovietice de luptă. Lupta continuă împotriva ocupanților, acesta este scopul acțiunii fiecăruia.

Este predispoziția patriotică obișnuită noului om sovietic. Și aceasta a fost intenția autorului: să o contureze, să o facă vizibilă tuturor.

C FERICITA „EPURARE”

Din câmpul literelor, salutăm cu satisfacție epurarea din îmbăcșita lume a cifrelor, a bugetelor, a vămilor pământești și a visticriei — a d-lui Mircea Vulcănescu. În fine, această necunoscută comoară de om, eminent traducător al lui

François Villon (ce frumos a talmăcit „Dar unde-i neaua de mai am”) și a lui Péguy, va putea să pună rânduială și în scrierile sale și să dea în vileag si-petul de atâția ani ferecat.

MANUAL DE ISTORIA ARTELOR

După primul volum din Manualul de Istoria Artelor, arătat anul trecut și e-puizat în scurtă vreme, d. Gh. Oprescu a scos de curând — în editura „Universul” — al doilea tom din lucrarea aceasta de proporții și interes puțin obișnuite. Nu cu multe decenii în urmă, o astfel de tentativă ar fi fost, cu siguranță, sortită unei nereușite totale. Azi, numărul celor ce se interesează de artă, sub toate aspectele ei, a crescut impresionant și e imbușurător faptul că o lucrare ce a evitat din capul locului să fie ceea ce se numește una de vulgarizare, și-a găsit un număr atât de mare de cititori, fapt care nu se poate socoti străin de punerea sub tipar al celui de-al treilea volum și retipărirea primului.

Partea a doua a Manualului — cum îi place autorului să și intituleze opera — continuă cercetarea asupra producției artistice dela finele secolului XVI până la Revoluția franceză dela 1789, perioada cea mai bogată în creație majoră, în toate sectoarele frumosului. Cunoașterea adâncă și interpretarea adecuată pe care profesorul Oprescu ni le desvăluie în acest volum explică îndeeajuns primirea excepțional de bună cu care a fost întâmpinată cartea sa, atât din partea specialiștilor cât și a marelui public. Lucrul acesta se va petrece, neîndoios și cu partea ultimă a lucrării, pusă de curând sub tipar.

VREAU

este titlul romanului recent poposit în vitrinele librăriilor și datorit unuia din cele mai bune și limprezi condee din câte ilustrează în prezent scrisul nostru, d-na Olga Greceanu.

După Les femmes peintres d'autrefois, Pe urmele peșter Tăi, însus și o serie întregă de studii cu privire la artă, d-na Olga Greceanu dovedește, cu romanul de față, că se simte nu mai puțin la îndemână și în genul epic. Dar asupra cărții acesteia vom reveni.

c. p.

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL”
Înscrieă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 4800 lei
particulare 12 luni 2400 „
6 luni 1350 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Bredoianu 23—25
TELEFON 330.10

Apare săptămânal
PREȚUL 60 LEI